

<https://jas.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Applied Sociology

E-ISSN: 2322-343X

Vol. 35, Issue 4, No.96, Winter 2024, pp 121-158

Received: 09.06.2024 Accepted: 23.11.2024

Research Paper

Deviant Behaviors of Students in Educational System: A Meta-synthesis Model-Building Theory

Mehdi Mohammadi*

Professor, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran
mmohammadi48@shirazu.ac.ir

Farzaneh Deimehkar Haghighi

Ph.D. in Curriculum Studies, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran
Farzanedeimehkarhaghighi@gmail.com

Introduction

Deviant behavior among adolescents is a complex phenomenon shaped by a variety of individual, familial, peer, and societal influences. Psychological theories, including attachment theory, social control theory, and social learning theory, offer valuable frameworks for analyzing and understanding these behaviors. Previous research has largely concentrated on the impact of family dynamics, peer relationships, and school experiences in influencing adolescent deviance. However, despite significant advancements in this area, a comprehensive understanding of the underlying mechanisms and the interactions among these factors remains elusive. This study aimed to develop a holistic model that clarified the antecedents, processes, and consequences of deviant behavior in adolescents. By deepening our understanding of this issue, we could create and implement more effective prevention and intervention strategies to reduce the prevalence of such behaviors among young people.

Materials & Methods

This study employed a meta-synthesis approach based on the 7-stage Finkelstein-Kant model (2018) to collect data and develop a model for understanding deviant behaviors among secondary school students. Initially, we formulated research questions aimed at creating a comprehensive model that explained these behaviors. In the second stage, we conducted a systematic literature review using 9 databases: Emerald, Science Direct, Springer, Taylor & Francis, Sage, Wiley, Google Scholar, Magiran, NoorMagz, and the Comprehensive Humanities Science Portal and Scientific Information Center. This review utilized both Persian and English keywords. After gathering a substantial number of sources, we applied screening criteria to eliminate less relevant materials, narrowing our focus. As a result, 32 articles were discarded from an initial pool of 177 studies. Next, we reviewed the abstracts of the remaining articles, leading to the removal of 27 additional irrelevant articles. We then analyzed the content of the remaining studies, ultimately selecting 118 articles for final analysis. In the fourth stage, we meticulously examined these selected articles multiple

times to identify recurring themes and concepts within their implicit content. Purposeful data extraction was conducted from qualitative discussions. Using qualitative content analysis, we aimed to identify open, axial, and selective codes related to the deviant behaviors of students within the education system. The analyzed data were further refined through categorization techniques and quantitative meta-synthesis, culminating in a structured framework for our findings. Alongside the categorization technique, meta-synthesis involved a systematic process of extracting, separating, editing, grouping, and summarizing textual findings related to deviant behaviors. This approach enabled the research team to achieve consensus before the final meta-synthesis stage, allowing for a focused analysis of similarities, differences, intensity, gender distribution, participant numbers, countries of study, and research methodologies. During the classification phase, we specified the hierarchical relationships among the findings within each behavioral category. The findings were interpreted and synthesized through a non-linear thinking process, which ultimately led to the development of a model of deviant

* Corresponding author

Mohammadi, M., & Deimehkar Haghighi, F. (2024). Deviant behaviors of students in educational system: A meta-synthesis model-building theory. *Journal of Applied Sociology*, 35(4), 121-158. <https://doi.org/10.22108/jas.2024.141716.2518>

behaviors among students in the education system. In the sixth stage, the researchers investigated whether the findings related to deviant behaviors among secondary school students possessed adequate validity. By revisiting earlier steps, they ensured the reliability of their results. After analyzing the qualitative data and extracting components of the model organized into open codes, axial codes, and selective codes, a robust model was designed. The pragmatic validity of the findings was confirmed through thorough documentation of all processes, procedures, and workflow changes, as well as through team meetings that utilized think-aloud protocols.

Discussion of Results & Conclusion

The findings from our qualitative analysis and data coding revealed that the antecedents of deviant behaviors among secondary school students could be categorized into 48 open codes and 5 axial codes: individual, familial, educational, socio-political, and technology-related factors. The components of deviant behaviors identified among students included open codes, such as toxic emotions, destructive behaviors, harmful interpersonal behaviors, web-based deviant activities, and illegal actions. Additionally, the consequences of these deviant behaviors were organized into 1 axial code and 4 open codes: impacts on teachers, effects on students' families, repercussions for the students themselves, and consequences for schools. The causes and antecedents of deviant behaviors were interconnected, which were shaped by the individuals' interactions with their environment and social context. These interactions occurred in both real and virtual spaces. Individual factors contributing to deviant behaviors in students were linked to cognitive, psychological, and physiological elements. A lack of understanding of right and wrong, along with an inability to empathize with others' feelings and motivations, could lead to poor decision-making and unethical behavior. Adolescence often characterized by a crisis of puberty, could prompt students to view deviant behaviors as means to attract attention or exert influence. Furthermore, when peers endorsed deviant behaviors, adolescents might shape their

identities based on the perceptions of others or peer groups, resulting in actions, such as substance abuse, risky sexual activities, or involvement in deviant groups or cults. Additionally, feelings of hopelessness about the future and a lack of control over one's life could lead adolescents to believe they had little chance of success, prompting them to engage in risky behaviors. One of the most significant environments shaping an adolescent's personality was the family setting. The family served as the first social and educational influence a child encountered, instilling fundamental values, behavioral norms, and emotional foundations that shaped their psyche. The behaviors and characteristics of the family environment could positively or negatively impact a youth's development. Peer groups also played a crucial role during adolescence, exerting pressure on individuals to modify their attitudes, values, or behaviors to conform to group norms. Socio-political factors, such as lawlessness and societal chaos, further predisposed students to deviant behaviors. As society grew more complex, these social factors could contribute to the emergence of such behaviors among students. Moreover, technology and the nature of students' access to it could expose them to unethical behaviors. The deviant traits exhibited by students and influenced by these various factors could manifest in a wide range of actions, from minor offenses to serious crimes that violated social and moral norms. These behaviors might serve as a form of protest against specific actions or directives encountered in family, school, and peer interactions. The consequences of deviant behavior, particularly in the school context, affected teachers, students, families, and the overall school environment. Besides internal impacts, these behaviors could create broader crises in the learning and teaching processes. Students exhibiting deviant behavior often threatened teachers, school officials, and even their parents, disrupted the school environment, and damaged school property.

Keywords: Deviant Behaviors, Antecedents, Process, Consequences, Educational System.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقاله پژوهشی

رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش - مدل فراترکیب نظریه‌ساز

مهدی محمدی *، استاد گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

mmohammadi48@shirazu.ac.ir

فرزانه دیمه‌کار حقیقی، دانش‌آموخته دکتری، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه

شیراز، شیراز، ایران

farzanedeimehkarhaghighi@gmail.com

چکیده

هدف مطالعه حاضر ارائه مدل رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان دوره متوسطه است. این پژوهش از نوع کاربردی و در زمره پژوهش‌های با رویکرد سنتزپژوهی و از نوع فراترکیب کیفی است. این روش، فراتر از خلاصه‌سازی یافته‌های پژوهشی بوده و بر ترکیب و تفسیر عمیق داده‌ها، نظریه‌ها و روش‌شناسی پژوهش‌ها متمرکز است، به‌طوری‌که تصویر کلی و جامعی از موضوع پژوهش ارائه می‌دهد. این مطالعه با استفاده از روش شش مرحله‌ای فینگلد-کانت (2018) انجام شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی صورت پذیرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که در مرحله ترکیب یافته‌ها ۸۵ کد بازاستخراج شدند و براساس مقوله‌بندی ۷ کد محوری (شامل عوامل فردی، عوامل خانوادگی، عوامل آموزشی، عوامل اجتماعی - سیاسی، عوامل مبتنی بر فناوری) به‌عنوان پیشایندهای رفتارهای خارج از قاعده، خصایص دانش‌آموزان خارج از قاعده و پیامدهای مدرسه‌محور مشخص گردید و درنهایت مدل پیشایندها، فرایندها و پیامدهای رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان ترسیم شد. نتایج پژوهش بیان می‌کند که رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان، پدیده‌ای چندوجهی و متأثر از عوامل متعددی در سطوح فردی، خانوادگی، آموزشی و اجتماعی است؛ بنابراین، لازم است تحقیقات آتی با تأکید بر یک چشم‌انداز چندرشته‌ای با الهام گرفتن از حوزه‌های علمی مختلف مانند جامعه‌شناسی، روان‌شناسی سلامت و حقوق راهکارهایی برای پیشگیری از این‌گونه رفتارها ارائه کنند.

واژه‌های کلیدی: رفتارهای خارج از قاعده، پیشایندها، فرایند، پیامدها، نظام آموزش و پرورش

* نویسنده مسئول:

محمدی، مهدی. و دیمه‌کار حقیقی، فرزانه. (۱۴۰۳). رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش - مدل فراترکیب نظریه‌ساز جامعه‌شناسی کاربردی،

۱۵۸-۱۲۱، (۴)۳۵ <https://doi.org/10.22108/jas.2024.141716.2518>

مقدمه و بیان مسأله

ارزش‌های اجتماعی مانند شفقت، ایمان، دموکراسی، همکاری و همبستگی اجتماعی (Christie et al., 2019) همانند یک نقشه راه جهت‌گیری افراد را در زندگی مشخص و به آنها کمک می‌کند تا تصمیمات اخلاقی بگیرند و در جامعه به‌صورت مؤثر عمل کنند (Kress, 2018). از سوی دیگر، این ارزش‌ها با احساسات و روان انسان نیز در ارتباط هستند و به‌عنوان تعهدی انسانی و ضرورتی اجتماعی عمل می‌کنند (Taberner et al., 2020)، آن‌ها نمایانگر استانداردها و اهدافی هستند که در مراحل مختلف توسعه جوامع وجود دارند و بازتاب‌دهنده احساسات، تمایلات و عواطف فردی‌اند که میان افراد و جوامع متفاوت است (Revelli, 2016). این ارزش‌ها علاوه بر تأثیر بر رفتار فردی نقش مهمی در ایجاد انسجام و همبستگی اجتماعی نیز دارند (Bal & Brenner, 2015)؛ برای مثال، ارزش‌های اخلاقی و معیارهای رفتاری که در ذهن کودکان تلقین شده است، این توانایی را دارد که ظرفیت پاسخ‌گویی مثبت به چالش‌های اجتماعی خاص را در آنها پرورش دهد (Wakhley, 2024).

باتوجه به اینکه ارزش‌های اجتماعی به‌عنوان چارچوب رفتاری افراد در جامعه عمل می‌کنند، نقض این ارزش‌ها منجر به بروز رفتارهای ناهنجار یا خارج از قاعده می‌شود. تعاریف متعددی از این‌گونه رفتارها ارائه شده است؛ برای نمونه دیچه^۱ (2016) رفتار خارج از قاعده را نقض قوانین و مقررات سازمان یا گروه معین تعریف می‌کند و گیبس^۲ (2014) آن را رفتاری می‌داند که از هنجارهای اجتماعی منحرف شده است.

از سوی دیگر متغیر سن می‌تواند بر رفتارهای خارج از قاعده تأثیرگذار باشد و این‌گونه رفتارها متأثر از شرایط روحی و روانی افراد در سنین مختلف قرار بگیرد؛ به‌طوری‌که مطالعات بیان می‌کنند رفتارهای خارج از قاعده به میزان

زیادی در دوره نوجوانی و بزرگسالی افزایش می‌یابد و باتوجه به اینکه نوجوانی دوره حساس و ویژه رشد فردی است و نوجوانان هنوز از نظر جسمی و ذهنی بالغ نشده‌اند، باعث می‌شود الگوهای فکری، ارزش‌ها و عادات رفتاری در آنها به شیوه صحیح شکل نگیرد و به‌راحتی تحت تأثیر محیط اجتماعی قرار بگیرند و در نتیجه دچار سردرگمی نقش شوند (Li, 2022). این رفتارها نه تنها باعث هدر رفتن وقت و انرژی نوجوانان و افت تحصیلی آنها می‌شود، بلکه می‌تواند مشکلات جدی‌تری مانند تنش‌های خانوادگی، تضاد بین نوجوان و والدین و حتی گرایش به رفتارهای مجرمانه را به همراه داشته باشد (Zhang & Qian, 2024). به‌زعم راکاج^۳ (2023) مدرسه مؤسسه‌ای آموزشی است که دانش‌آموزان در آن با راهنمایی معلمان آموزش می‌بینند و یاد می‌گیرند؛ اما روش‌های تدریس خشک و بی‌روح، ایجاد نکردن ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان، توجه نکردن به نیازهای فردی آنها، فشارهای تحصیلی زیاد و انتظارات غیرواقعی از دانش‌آموزان و وجود نداشتن الگوهای مناسب در محیط مدرسه زمینه‌ساز بروز رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان می‌شود و در مدارس متوسطه، شاهد افزایش چشمگیر این نوع رفتارهای هستیم. این رفتارها می‌تواند شامل رفتارهای خشونت‌آمیز، آزار کلامی، خودآزاری، خودکشی یا فرار از مدرسه (Yufei & Fan, 2022; Zhen, 2022) مشکلات تحصیلی، تقلب، اختلال در کلاس درس (Xin, 2021)، عادات بد رفتاری مانند سیگار کشیدن، اعتیاد به الکل و سوء مصرف مواد باشد (Zhang & Qian, 2024).

این نوع رفتارها به‌عنوان پدیده‌ای چندوجهی و پیچیده، ریشه در عوامل متعددی دارد؛ این عوامل می‌توانند شامل عوامل فردی مانند ویژگی‌های شخصیتی، سبک یادگیری، انگیزه تحصیلی، مشکلات عاطفی و روانی، عوامل خانوادگی مانند سبک فرزندپروری، وضعیت اقتصادی خانواده، روابط خانوادگی و عوامل اجتماعی مانند فشار همسالان، تبعیض، نابرابری‌های اجتماعی، و عوامل مدرسه‌ای مانند کیفیت

¹ Diche² Gibbs³ Rakaj

هانیموگلو (2018) اشاره کرد.

با نگاهی به پژوهش‌های انجام‌شده می‌توان دریافت که این پژوهش‌ها به صورت مجزا به نشانه‌های دانش‌آموزان دارای رفتارهای خارج از قاعده، علل بروز این رفتارها و پیامدهای این نوع رفتارها بر خود دانش‌آموزان، مدرسه، خانواده و جامعه پرداخته‌اند؛ اما هیچ پژوهشی انجام نشده است که به توسعه مدلی مرتبط با پیشایندها، فرایندها و پیامدهای رفتارهای خارج از قاعده پرداخته باشد؛ براین اساس، هدف پژوهش حاضر کشف علل رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان متوسطه، فرایندهایی که از آنان سر می‌زنند و تأثیرات این رفتارها در قالب مدلی است که روابط بین این سه بُعد را توضیح دهد. اهمیت این مطالعه در این واقعیت نهفته است که یافته‌های این مطالعه در گام اول بیش مفیدی درباره دلایلی ارائه می‌کند که چرا روش‌ها و رویکردهای فعلی مورد استفاده برای مقابله با رفتارهای خارج از قاعده در مدارس متوسطه نتایج مطلوبی را در گروه‌های هدف که دانش‌آموزان هستند ایجاد نمی‌کند. همچنین یافته‌های آن به مجموعه دانش دربارۀ علل، نشانه‌ها و آثار رفتار خارج از قاعده در بین دانش‌آموزان مدارس متوسطه و راهبردهای مورد استفاده مدیران مدارس، معلمان و مشاوران برای به حداقل رساندن رفتارهای خارج از قاعده در مدارس کمک می‌کند. به‌ویژه ارائه رهنمودهایی برای مداخله وزارت آموزش و پرورش و نهادهای اجتماعی و سیاسی است که می‌توانند به طور جامع به موضوع پیشگیری و مقابله با رفتار خارج از قاعده در مدارس متوسطه بپردازند؛ علاوه بر این، این مطالعه با ارائه اطلاعات به‌دست‌آمده در این زمینه پتانسیل کمک به دانش‌آموزان را برای مدیریت رفتار خارج از قاعده در مدارس خواهد داشت.

مرور پیشینه

چارچوب نظری

در نگرش‌های معاصر، برای تحلیل انحرافات اجتماعی

آموزش، روابط معلم-دانش‌آموز، محیط فیزیکی مدرسه و مدیریت کلاس باشد (حبیبی و همکاران، ۱۳۹۷؛ Obot, 2016; Okorodudu, 2010). آمارها نیز نشان می‌دهند که سالانه بر تعداد دانش‌آموزانی افزوده می‌شود که مرتکب چنین رفتارهایی می‌شوند. این رفتارهای نابهنجار علاوه بر ایجاد جوئی منفی در مدرسه و افزایش خشونت و آزار و اذیت همسالان می‌تواند عواقب جدی‌تری مانند انزوای اجتماعی و ارتکاب جرم (Furniss, 2000; Rodger, 2008) را نیز به دنبال داشته باشد و در نهایت، مانع از رشد و شکوفایی فردی نوجوان شود.

در ایران نیز رفتارهای خارج از قاعده با عناوینی مانند مسائل اجتماعی، بی‌سازمانی اجتماعی، آسیب اجتماعی و انحراف اجتماعی شناخته می‌شود و در پیوستاری از تخلفات جزئی تا جرائم جدی را شامل می‌شوند که هم قانون و هم هنجارهای اجتماعی و فرهنگی را زیر پا می‌گذارند (علی‌وردی‌نیا و یونسی، ۱۳۹۴). این امر در داخل کشور به دلایل مختلفی از جمله تغییرات سریع اجتماعی و فرهنگی و ارزشی، فقر و نابرابری اقتصادی، ضعف نهادهای اجتماعی مانند نظام تعلیم و تربیت و مسائل سیاسی و اجتماعی شدت و تنوع بیشتری یافته است (حسنی و همکاران، ۱۳۹۷). رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در ایران، در سال‌های اخیر به یکی از دغدغه‌های اصلی جامعه، والدین، معلمان و مسئولان نظام آموزش و پرورش تبدیل شده است. این رفتارها که از طیف گسترده‌ای از تخلفات جزئی تا جرائم جدی‌تر متغیر هستند، نه تنها بر روند آموزشی تأثیر منفی می‌گذارند، بلکه می‌توانند به مشکلات جدی‌تر اجتماعی نیز منجر شوند.

از این رو پژوهش‌های متعددی در حوزه رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان انجام شده است که از جمله می‌توان به پژوهش‌های انجام‌شده در ایران مانند عابدی پریجا و صادقی (۱۴۰۱)، اسماعیلی و همکاران (۱۴۰۰)، علی‌وردی‌نیا و ریسمانچی (۱۳۹۸)، فتحی‌آذر و همکاران (۱۳۹۵) و در خارج از کشور به مدینه (2024)؛ سوبیچیک (2024)؛ وو و همکاران (2024)؛ بوریباک و همکاران (2023) و

دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد. دیدگاه‌های ناظر بر متغیرهای ساختاری و دیدگاه‌های ناظر بر عوامل موقعیتی ازجمله این نظریات هستند. در پارادایم‌های موقعیتی، نظریه‌های دلبستگی، کنترل اجتماعی و تداعی افتراقی قابل طرح است. این پژوهش نیز بر دیدگاه‌های موقعیتی استوار است و باتوجه به موضوع مطالعه به نظر می‌رسد تلفیق نظریات دلبستگی بالبی و آینسورث^۱ (۱۹۹۱)، کنترل اجتماعی هیرشی^۲ (۲۰۱۷) و تداعی افتراقی ساترلند^۳ (۱۹۹۲) و نقش آنان در بروز یا عدم بروز رفتارهای خارج از قاعده می‌تواند چارچوب نظری پژوهش حاضر را تبیین کند.

براساس نظریه دلبستگی، بالبی و آینسورث (۱۹۹۱) دریافتند کودکانی که به طور ایمن دلبستگی دارند، وقتی پدر و مادرشان را ترک می‌کنند، ناراحت می‌شوند؛ اما وقتی والدین برمی‌گردند، هیجان زده می‌شوند. چنین افرادی روابط سالمی با دیگران ایجاد می‌کنند و اعتماد به نفس دارند. آنها کمتر اضطراب و اجتناب از خود نشان می‌دهند و کمتر درگیر رفتارهای پرخطر هستند. آنها مشکلات سلامت روان محدود و سطح زیادی از مهارت‌های اجتماعی و راهبردهای سازگاری را نشان می‌دهند. والدین آنها الگوهای رفتاری ثابتی از خود نشان می‌دهند و نسبت به نیازهای فرزندان‌شان حساسیت دارند. کودکان اجتنابی نایمن به والدین خود شک دارند. والدین آنها از هم جدا شده‌اند و از نظر عاطفی دور هستند. این افراد کمتر به معاشرت نزدیک با دیگران اهمیت می‌دهند، از وابستگی به افراد دیگر بیزارند و ترجیح می‌دهند که دیگران خیلی به آنها وابسته نباشند. پیوندهای ضعیف این نوجوانان با والدین نیز، ممکن است موجب همراه شدن فرد با همسالان منحرف گردد که موجب بروز رفتارهای خارج از قاعده آنان می‌شود.

از سوی دیگر براساس موضوع اصلی نظریه کنترل اجتماعی هیرشی (۲۰۱۷) رفتارهای خارج از قاعده، نتیجه

نبود کنترل اجتماعی است. فرض اصلی این نظریه که مبتنی بر دیدگاه فروید می‌باشد، این است که افراد به طور طبیعی تمایل به بزهکاری دارند و اگر کنترل نشوند، رفتارهای انحرافی در آنان بروز می‌کند و انحراف بیشتر از آنکه ناشی از نیروهای محرک باشد، ناشی از عدم ممانعت است. هیرشی (۲۰۱۷) در نظریه خود تأکید می‌کند که اگر افراد پیوندهای اجتماعی ضعیفی داشته باشند، احتمالاً بیشتر مرتکب اعمال انحرافی خواهند شد؛ بنابراین، از آنجایی که فرد ممکن است براساس تجربیات کودکی، سبک‌های دلبستگی مناسب و پیوندهای قوی را با والدین و سایر چهره‌های دلبستگی در اجتماع ایجاد نکند، از منظر نظریه کنترل اجتماعی این عدم تعلق و تقید دانش‌آموز به خانواده و مدرسه عامل بروز و زمینه‌ساز رفتارهای خارج از قاعده می‌شود.

براساس تئوری تداعی افتراقی ساترلند (۱۹۹۱) نیز رفتارهای انحرافی نتیجه یادگیری هنجارها و ارزش‌های اجتماعی به‌ویژه در چارچوب خرده‌فرهنگ‌ها و گروه‌های همسالان است. نکته اصلی نظریه ساترلند این است که افراد به این علت کج‌رفتار می‌شوند که تعداد تماس‌های انحرافی آنان بیش از تماس‌های غیرانحرافی‌شان است. نظریه انتقال فرهنگی بر این نکته تأکید دارد که رفتار انحرافی از طریق معاشرت با دوستان ناباب آموخته می‌شود. درواقع فرایند یادگیری رفتار انحرافی به‌وسیله دوستان فرد مجرم تعیین می‌شود. ساترلند به یادگیری اهمیت خاصی می‌دهد و معتقد است که در جریان رشد است که فرد درست‌رفتاری، کج‌رفتاری و انگیزه عمل به رفتار را یاد می‌گیرد.

پیشینه پژوهشی

اصطلاح رفتار خارج از قاعده به طیف گسترده‌ای از رفتارهایی همچون سوء مصرف مواد مخدر، انحرافات جنسی و بیماری‌های روانی اطلاق می‌شود که مطالعات زیادی به بررسی آنها پرداخته‌اند و نتایج متفاوتی درخصوص علل و عوامل بروز این رفتارها وجود دارد؛ علاوه‌براین، رفتار

^۱ Ainsworth & Bowlby

^۲ Hirschi

^۳ Sutherland

خارج از قاعده پدیده‌ای فرهنگی است؛ به این معنا که آنچه در فرهنگی ممکن است انحراف تلقی شود، در فرهنگ دیگر وجود ندارد.

گالیناری و بازون^۱ (2024) تقلب در امتحان، تجاوز، زورگویی، سرقت، فرار از مدرسه، تأخیر و بی‌اخلاقی جنسی را جزء رفتارهای خارج از قاعده می‌دانند و در مطالعه خود ویژگی‌های افراد دارای رفتارهای انحرافی، علل رفتارهای انحرافی در مدارس، اثرات آن و همچنین توضیح نظری رفتارهای انحرافی را بررسی کرده‌اند و بیان می‌کنند حضور مشاوران حرفه‌ای در مدارس در تمام مقاطع تحصیلی به‌عنوان عامل کلیدی در شناسایی زود هنگام مشکلات رفتاری و ارائه خدمات مشاوره‌ای مناسب به نوجوانان محسوب می‌شود. مشاوران می‌توانند به نوجوانان کمک کنند تا با چالش‌های خود کنار بیایند، مهارت‌های اجتماعی خود را تقویت کنند و تصمیمات آگاهانه‌تری بگیرند. باکن و مالونه^۲ (2021) افسردگی، خودزنی غیرمرگبار و افکار خودکشی را به‌عنوان رفتارهای مشکل‌ساز و انحرافی معرفی کرده‌اند و دلیل آن را این می‌دانند که این رفتارها می‌توانند نشانه‌های مشکلات روانی عمیق‌تر باشند و بر کیفیت زندگی فرد به‌شدت تأثیر بگذارند. وان باک و همکاران^۳ (2023) بیان می‌کنند آزار سایبری مشکلی رایج در بین جمعیت جوان‌تر و زنان است و ممکن است تلاشی برای نشان دادن قدرت و کنترل باشد. هلال و همکاران^۴ (2024) در مطالعه خود ترک تحصیل از مدرسه را مسئله‌ای فراگیر با منشأ پیچیده می‌دانند که اغلب ناشی از اشکال مختلف خشونت و چالش‌هایی است که دانش‌آموزان در سیستم آموزشی با آن مواجه می‌شوند. کلاین و کوپر^۵ (2019)، بای و همکاران^۶ (2021) روابط جنسی آنلاین، الرجبی و همکاران^۷ (2024) رفتارهای خشونت‌آمیز،

کبیری و همکاران^۸ (2020) اذیت و آزار سایبری، دانگ و زب^۹ (2022) رعایت نکردن قانون و باورهای ناسالم و پرماتاساری و همکاران^{۱۰} (2020) قلدری را رفتارهای خارج از قاعده معرفی کرده‌اند؛ بنابراین، در ادامه، مطالعات درخصوص علل و عوامل بروز رفتارهای خارج از قاعده و راهکارهای مقابله با آن بررسی می‌شود.

بوچیو و همکاران^{۱۱} (2024) در پژوهشی ارتباط بین سبک‌های وابستگی در کودکان و رفتارهای انحرافی را در دوران بزرگسالی بررسی کرده‌اند و بیان می‌کنند که این تجربیات نامطلوب در دوران کودکی با وابستگی ضعیف به مدرسه، رفتار نادرست و خارج از قاعده در مدرسه، تعلیق، عملکرد تحصیلی ضعیف و غیبت از مدرسه مرتبط است. یافته‌های کیفی این مطالعه نشان داد که تجربیات نامطلوب کودکی و عدم وابستگی کودکان به والدین باعث افزایش ترک تحصیل آنان در دوران بزرگسالی خواهد شد. مطالعه کیناوا و همکاران^{۱۲} (2024) نیز تعارض والدین و سبک فرزندپروری را به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده رفتار انحرافی بررسی و بیان می‌کنند درحالی‌که تعارض والدین می‌تواند تأثیر درخور توجهی بر رفتار کودکان داشته باشد، این مطالعه رابطه معنی‌داری بین تعارض والدین و رفتار انحرافی در بین دانشجویان کارشناسی در نیجریه پیدا نکرد؛ بااین‌حال، مهم است به این مسئله توجه شود که موضوع تأثیر بالقوه تعارض والدین بر رفتار نوجوانان در این زمینه‌ها یا جوامع دیگر باید بررسی شود. نتیجه این مطالعه نشان داد که عوامل زیادی ممکن است باعث عدم پیش‌بینی نتیجه شده باشند؛ این عوامل می‌توانند ویژگی‌های شخصیتی، حمایت اجتماعی، هوش هیجانی و سایر عوامل باشند که توسط محقق بررسی نشده است و این امر نشان می‌دهد که دانش‌آموزان از خانواده‌ای متخاصم لزوماً دارای رفتار انحرافی نیستند. از سوی دیگر سبک‌های فرزندپروری

¹ Galinari & Bazon

² Bakken & Malone

³ van Baak et al.

⁴ Hilal et al.

⁵ Klein & Cooper

⁶ Bai et al.

⁷ Al-Rajibi et al.

⁸ Kabiri et al.

⁹ Dong & Zeb

¹⁰ Permatasari et al.

¹¹ Boccio et al.

¹² Chinawa et al.

فقط به طور مشترک رفتار انحرافی را پیش‌بینی کردند، اما نتوانستند به طور مستقل رفتار انحرافی را پیش‌بینی کنند و ابعاد مختلف سبک‌های فرزندپروری نمی‌توانند به طور مستقل باعث بروز رفتار انحرافی شوند. در پژوهشی دیگر در رابطه با تأثیر والدین بر میزان گرایش نوجوانان به رفتارهای خارج از قاعده پروتا و همکاران^۱ (2023) تأثیر عوامل روان‌شناختی را بر بزهکاری نوجوانان در خانواده‌های تک‌سرپرست با مادر بررسی کردند، تا از این منظر میزان شیوع رفتارهای بزهکارانه در بین نوجوانان خانواده‌های تک‌سرپرست، ارتباط بین درگیری عاطفی و رفتار خارج از قاعده را بررسی کنند. یافته‌های پژوهش نشان داد که بیشتر دانش‌آموزان شرکت‌کننده در مطالعه، تجربیاتی مانند مصرف مواد مخدر و الکل، آزار و اذیت سایر دانش‌آموزان و قلدری، تقلب در امتحانات یا دعوای فیزیکی با سایرین داشته‌اند. ترک تحصیل، شرکت نکردن در کلاس درس، رفتارهای نامناسبی مانند پوشیدن لباس نامتعارف، استفاده از زبان تند و رفتار مغرورانه با معلمان و سایر دانش‌آموزان نیز از دیگر رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در این مطالعه بوده است؛ در نهایت این مطالعه به والدین توصیه می‌کند که برای کاهش رفتارهای انحرافی فرزندان خود سعی کنند آنان را زیر نظر داشته باشند و به آنها مشاوره دهند. همچنین، مدیران مدارس باید فضای مدرسه را به گونه‌ای آماده کنند، تا از فرار و خروج دانش‌آموزان از مدرسه جلوگیری شود.

سالادینو و همکاران^۲ (2024) نیز بیان می‌کنند عوامل خانوادگی نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری رفتارهای پرخاشگرانه در نوجوانان دارند. پیوند ناامن-اجتنابی با والدین و جداسدن اخلاقی، یعنی تبریئ خود از مسئولیت اعمال نادرست به عنوان دو عامل مهم در افزایش احتمال رفتارهای پرخاشگرانه شناسایی شده‌اند. نوجوانانی که احساس می‌کنند به اندازه کافی به آنها توجه نشده است یا پیوندی امن با والدین خود ندارند، احتمال بیشتری دارد که به رفتارهای

پرخاشگرانه روی آورند. همچنین، نوجوانانی که توانایی تشخیص بین درست و غلط را ندارند یا خود را مسئول اعمال خود نمی‌دانند، بیشتر مرتکب جرم می‌شوند. از سوی دیگر، گذراندن زمان بیشتر با والدین و درک نظم و انضباط والدین به عنوان عامل محافظتی در برابر رفتارهای پرخاشگرانه عمل می‌کند. مورالس و همکاران^۳ (2020) نیز بیان می‌کنند، نوجوانانی که در خانواده‌هایی با ارتباطات ضعیف، سبک فرزندپروری نامناسب (مانند سخت‌گیری بیش‌ازحد یا بی‌توجهی) یا تاریخچه‌ای از سوء استفاده یا تروما بزرگ شده‌اند، بیشتر در معرض خطر ابتلا به اعتیاد و سایر رفتارهای خارج از قاعده قرار دارند. این نوجوانان ممکن است برای مقابله با مشکلات عاطفی یا روانی خود به مواد مخدر روی آورند. سلام^۴ (2021) نیز در رساله دکتری خود اشاره می‌کند که هرچه میزان مواجهه نوجوانان با عوامل خطر بیشتر باشد، ارتباط گرم و صمیمی آنها با والدینشان کاهش می‌یابد. همچنین، این نوجوانان کمتر در نظارت و کنترل والدین خود قرار دارند. در مقابل، ارتباط گرم و صمیمی به‌ویژه با پدر، می‌تواند به طور درخور توجهی احتمال بروز رفتارهای پرخاشگرانه را در نوجوانان کاهش دهد؛ علاوه‌براین، نظارت و کنترل مناسب از سوی پدران نیز با کاهش رفتارهای پرخاشگرانه در نوجوانان همراه است. اضافه بر این سالادینو و همکاران (2024) در مطالعه خود بر اهمیت وضعیت اقتصادی خانواده بر میزان بروز رفتارهای خارج از قاعده نوجوانان پرداخته و بیان می‌کنند نوجوانانی که در محیط‌های محروم و با مشکلات اقتصادی روبه‌رو هستند، بیشتر در معرض خطر انحراف قرار می‌گیرند. این نوجوانان ممکن است برای تأمین نیازهای خود یا خانواده‌هایشان به فعالیت‌های مجرمانه همچون سرقت روی آورند. همچنین، خشونت خانگی و ثبات‌نداشتن در محیط خانواده می‌تواند به مشکلات عاطفی و رفتاری در نوجوانان منجر شود و آنها را مستعد رفتارهای پرخاشگرانه و ضداجتماعی کند.

³ Morales et al.⁴ Salaam¹ Perrotta et al.² Saladino et al.

از سوی دیگر باربرا و همکاران^۱ (2024) در مطالعه‌ای با هدف بررسی رفتارهای انحرافی نوجوانان و نگرش آنها به قوانین و هنجارهای اجتماعی بیان می‌کنند که اگرچه تعداد نوجوانانی که رفتارهای بسیار انحرافی از خود نشان می‌دهند کم است، اما بسیاری از آنها نگرش‌های مثبتی به برخی رفتارهای خلاف قانون یا هنجارهای اجتماعی دارند. این مطالعه نیز عوامل مختلفی را در شکل‌گیری این نگرش‌ها مؤثر می‌داند که از آن جمله می‌توان به تأثیر همسالان، عدم بلوغ مغز، فقدان نظارت والدین و درک ناقص از عواقب رفتارهای انحرافی اشاره کرد. گاکسو و همکاران^۲ (2024) نیز در مطالعه خود حملات خشم مکرر و شدید ناشی از DMDD، به همراه مشکلات در کنترل تکانه‌ها و تنظیم هیجانات را عامل بروز رفتارهای پرخاشگرانه، تخریبی و حتی مجرمانه بیان کردند و نتیجه گرفتند که این نوجوانان با این خصایص بیشتر با مشکلات اجتماعی و تحصیلی نیز مواجه هستند که خود می‌تواند به عنوان عوامل تشدیدکننده رفتارهای انحرافی عمل کند. لاشه و همکاران^۳ (2024) در پژوهشی عنوان نمودند که ویژگی‌های شخصیتی تاریک، به‌ویژه روان‌پریشی و سادیسم با علائق پارافیلیک و رفتارهای انحرافی مرتبط هستند. این یافته‌ها را می‌توان به رفتارهای انحرافی نوجوانان تعمیم داد. نوجوانانی با ویژگی‌های شخصیتی تاریک، به دلیل تمایل به بی‌احترامی به قوانین، همدلی نکردن و لذت‌بردن از آزار دیگران، بیشتر در معرض خطر بروز رفتارهای انحرافی مانند خشونت، تخریب اموال و رفتارهای جنسی نامناسب قرار دارند. همچنین، انگیزه ناکارآمد و ناتوانی در کنترل تکانه‌ها که در پژوهش آنان بیان شده است، می‌تواند به عنوان عامل تشدیدکننده رفتارهای انحرافی در نوجوانان عمل کند. نوجوانانی که انگیزه‌های آنی و کوتاه‌مدت را بر نیازهای بلندمدت ترجیح می‌دهند، ممکن است به رفتارهای پرخطر و انحرافی روی آورند تا به خواسته‌های خود برسند.

هاکی^۴ (2024) نیز با هدف توصیف اشکال و عوامل ایجاد انحراف اخلاقی نسل هزاره در زندگی اجتماعی پژوهشی انجام داد و بیان کرد که پرورش شخصیت در محیط خانواده برای توسعه اخلاقی کافی نیست؛ زیرا با بزرگ‌شدن، کودک محیط جدیدی پیدا می‌کند که بر شخصیت او را نیز تأثیر می‌گذارد. پرورش شخصیت در محیط خانواده پایه و اساس شخصیت بعدی وی در بزرگسالی خواهد بود، اما تعداد کمی از افراد به دلیل تأثیر محیط جدید دچار شکست می‌شوند. در توسعه اخلاقی ملت‌ها، عوامل دولت و جامعه و نظام آموزشی باید هم‌افزایی داشته باشند و دولت با وظایف اصلی خود به عنوان سیاست‌گذار می‌تواند مقررات آموزشی را ایجاد کند که جهت‌گیری‌هایی به سوی القای ارزش‌های والا و همچنین توسعه شخصیت روشنفکران جوان داشته باشد. این مطالعه بیان می‌کند که انحراف اخلاقی در عصر کنونی، زمانی رخ می‌دهد که جریان مدرنیزاسیون بتواند مؤلفه‌هایی را ارائه دهد که بر کاهش اخلاقی جمعیت به‌ویژه در میان جوانان تأثیر می‌گذارد. توسعه اخلاقی نسل جوان در عصر کنونی مطمئناً کار آسانی نیست و باید از سنین پایین انجام شود. به نظر نویسنده دو عامل باعث انحراف اخلاقی در عصر کنونی می‌شود که شامل محیط خانواده و تأثیر محیط و رسانه‌های جمعی است. محیط خانواده اولین مدرسه برای کودک است که تا حد زیادی بر شخصیت وی تأثیر می‌گذارد؛ علاوه بر این، تأثیر محیط و رسانه‌های جمعی نیز هویت واقعی فرد را شکل می‌دهد. در این مرحله است که مشخص می‌شود، فرد اخلاق خوبی دارد یا خیر؛ درنهایت این پژوهش بیان می‌کند که امروزه تأثیر محیط و رسانه‌های جمعی یا پیشرفت‌های تکنولوژیکی به دلیل خطا در تفسیر و استفاده از پیشرفت‌های تکنولوژیکی باعث انحراف اخلاقی شده است؛ در این راستا در پژوهشی دیگر نیز نوریمن و همکاران^۵ (2024) بیان می‌کنند نوجوانانی که به ارزش‌های اخلاقی اسلامی پایبندترند، رفتارهای مناسب‌تری دارند. به عبارت ساده‌تر، هر

¹ Barbera et al.² Göksu et al.³ Lassche et al.⁴ Hakki⁵ Nuriman et al.

چقدر نوجوانان بیشتر به اصول اخلاقی دین خود پایبند باشند، کمتر به سمت رفتارهای نادرست و انحرافی کشیده می‌شوند؛ البته این پژوهش عامل جنسیت را در پذیرش ارزش‌ها مؤثر می‌داند. براساس نتایج تحقیق و بحث درباره تأثیر رسانه‌ها بر انحرافات رفتاری در نوجوانان، نتایج پژوهش نوگراها و همکاران^۱ (2022) نیز نشان می‌دهد که استفاده از رسانه‌ها بر ادبیات نسل کنونی نیز تأثیرگذار است و دانش‌آموزان در گفتارهای روزمره و عادی خود در ارتباط با معلمان، والدین و سایرین از کلمات رکیک استفاده و به آنها بی احترامی می‌کنند. اعتیاد دانش‌آموزان به رسانه‌های مجازی باعث می‌شود تمایل داشته باشند هر زمان و هر مکان که فرصتی پیش آمد، حتی در طول کلاس درس از این فضا استفاده کنند. همچنین فردگرایی دانش‌آموزان را می‌توان در استفاده از فضای مجازی برای برقراری ارتباط و به‌ندرت ملاقات حضوری با دوستان مشاهده کرد که منجر به کاهش نگرش‌های اجتماعی در دانش‌آموزان و تمایل به بی‌توجهی به محیط اطراف می‌شود. ژاوو و همکاران^۲ (2022) در رابطه با نقش رسانه‌ها در بروز رفتارهای انحرافی نیز بیان می‌کنند نوجوانان ممکن است برای پرکردن اوقات فراغت و فرار از مشکلات روزمره، به فعالیت‌های هیجان‌انگیز و آنلاین روی آورند. تفکر مداوم درباره تجربیات منفی و تکرار رفتارهای انحرافی، این رفتارها را تقویت می‌کند. همچنین، تفاوت‌های جنسیتی در نحوه ابراز احساسات و عوامل اجتماعی-فرهنگی باعث می‌شود پسران بیشتر به سمت رفتارهای پرخطر آنلاین سوق داده شوند. مطالعه ماراس و همکاران^۳ (2024) نیز ضمن تأکید بر گرایش پسران به جرائم سایبری بیان می‌نماید که عوامل متعددی از جمله مشکلات خانوادگی (مثل خشونت خانگی و نظارت کم والدین)، مسائل روانی (مانند خودآزاری)، مشکلات تحصیلی و درگیر شدن در فعالیت‌های پرخطر دیگر به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های این رفتار شناسایی

می‌شوند؛ به عبارت دیگر، نوجوانانی که در محیط‌های نامناسب، تحت فشارهای روانی و اجتماعی قرار دارند، بیشتر احتمال دارد به جرائم سایبری روی آورند. این یافته‌ها حاکی از آن است که جرائم سایبری تنها مسئله‌ای فنی نیست، بلکه ریشه در مسائل اجتماعی، روان‌شناختی و خانوادگی دارد. پائولز و شیلز^۴ (2016) مواجهه با محتوای افراطی در رسانه‌های اجتماعی جدید را با تمایل به خشونت سیاسی مرتبط می‌دانند و بیان می‌کنند این ارتباط به‌ویژه زمانی قوی‌تر می‌شود که افراد به طور فعال به دنبال محتوایی از این دست باشند؛ علاوه بر این، آنها تأیید می‌کنند که تعاملات با همسالان افراطی نیز نقش مهمی در شکل‌گیری افکار و رفتارهای خشونت‌آمیز ایفا می‌کند. یافته‌های مطالعه جیلی^۵ (2024) نیز نشان می‌دهد که اعتیاد به اینترنت در نوجوانان به عوامل متعددی از جمله فشارهای روانی، فقدان اهداف زندگی و محیط خانوادگی نامناسب مرتبط است. همچنین، جامعه به‌طور کلی در مواجهه با این مسئله واکنش مناسبی نشان نمی‌دهد و آگاهی کافی درباره این موضوع وجود ندارد؛ به عبارت دیگر، اعتیاد به اینترنت در نوجوانان مسئله‌ای پیچیده است که ریشه در عوامل فردی و اجتماعی دارد و نیازمند توجه و اقدامات جدی از سوی خانواده، مدرسه و جامعه است.

درخصوص تأثیر همسالان بر رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان، گائو و همکاران^۶ (2022) در مطالعه خود بیان می‌کنند که اگرچه رابطه بین معلم و دانش‌آموز با رفتار قلدرانه مرتبط است، اما اطلاعات کمی درباره مکانیسم‌های میانجی‌گری و تعدیل‌کنندگی در این رابطه وجود دارد؛ از این‌رو مطالعه آنان به اثر میانجی‌گری ارتباط با همسالان منحرف در ارتباط بین رابطه معلم و دانش‌آموز و رفتار قلدرانه و همچنین اثر تعدیل‌کنندگی فشار همسالان را در ارتباط با همسالان منحرف و رفتار قلدرانه بررسی کرده است. پس از کنترل متغیرهای جنسیت و سن، رابطه معلم و دانش‌آموز به

⁴ Pauwels & Schils

⁵ Jieli

⁶ Gao et al.

¹ Nugraha et al.

² Zhao et al.

³ Maras et al.

طور معناداری با رفتار قلدرانه ارتباط منفی داشت. تحلیل میانجی‌گری نشان داد که ارتباط با همسالان منحرف تا حدی رابطه بین معلم و دانش‌آموز و رفتار قلدرانه را میانجی‌گری می‌کند. تحلیل میانجی‌گری تعدیل‌شده نیز نشان داد که ارتباط با همسالان منحرف و رفتار قلدرانه توسط فشار همسالان تعدیل می‌شود و به طور خاص، برای نوجوانانی با فشار همسالان بالا، رابطه بین همسالان منحرف و رفتار قلدرانه بسیار قوی‌تر است. نتایج این مطالعه می‌تواند در طراحی مداخلات مؤثر برای پیشگیری و کاهش رفتار قلدرانه نوجوانان کمک کند. بومن^۱ (2019) نیز نقش حیاتی دوستی‌ها و روابط همسالان در علت‌شناسی جرم، انحراف و مصرف مواد را بررسی کرده است و بیان می‌کند دوستان نقش بسیار مهمی در جرم، مصرف مواد و انحراف دارند؛ باین‌وجود، تأثیراتی که آنها بر رفتار می‌گذارند در طول زندگی ثابت نیست. همسالان در دوران نوجوانی نقش بسیار مهمی دارند، اما این تأثیر با ورود افراد به بزرگسالی اولیه و میانی کاهش می‌یابد. او در مطالعه خود تفاوت‌های ظریف این رابطه رشدی و پوشش مفاهیم نظری کلیدی را بررسی کرده است که بر نقش دوستان و همسالان در طول فرایند رشدی افراد تمرکز دارند. آکرز و فلکسون^۲ (2022) در تحقیق خود نشان می‌دهند که معاشرت‌های غیرساخت‌یافته با همسالان در دوران نوجوانی، به‌ویژه در محیط‌هایی که نظارت بزرگسالان کم است، نقش مهمی در شکل‌گیری رفتارهای انحرافی دارد. یافته‌های این پژوهش تأیید می‌کند که عوامل اجتماعی مانند تعامل با همسالان بزهکار، دیدن پاداش در رفتارهای انحرافی و پذیرش توجیهات برای رفتارهای نادرست نقش مهمی در افزایش احتمال بزهکاری در نوجوانان ایفا می‌کنند؛ علاوه‌براین، مطالعه حاضر نشان می‌دهد که خودکنترلی نیز عامل کلیدی در پیش‌بینی رفتارهای انحرافی است. نوجوانانی که خودکنترلی کمتری دارند، بیشتر احتمال دارد که در فعالیت‌های بزهکارانه شرکت کنند.

همچنین رولند و دیملو^۳ (2021) در ارتباط با تأثیر خانواده و همسالان بر رفتارهای خارج از قاعده بیان می‌کنند که تأثیر اختلافات خانوادگی بر خشونت‌های ضداجتماعی نوجوان به مراتب کمتر از تأثیر همسالان است؛ زیرا این احتمال وجود دارد که نوجوانان بیشتر متأثر از همسالان خود باشند و معمولاً عامل خانواده را نادیده می‌انگارند. البته یافته‌های دیگر این پژوهش تأکید دارد که تأثیر خانواده و همسالان بیشتر وابسته به زمان است. اضافه بر این تیرینداد^۴ (2020) در پژوهش خود این سؤال را مطرح کرده است که آیا تجارب نامطلوب و روابط ناایمن دوران کودکی می‌توانند بر انتخاب همسالان منحرف تأثیر بگذارند و بیان می‌کند که مطالعات درباره همسالان منحرف، شکل‌گیری آنها را به عوامل مدرسه و جامعه نسبت می‌دهند و بیشتر نقش جامعه‌پذیری در خانواده را نادیده می‌گیرند و به همین ترتیب، پژوهش‌ها بر تأثیر تجربیات نامطلوب دوران کودکی بر پیامدهای آموزشی و سلامتی تمرکز می‌کنند و بیشتر تأثیر بالقوه آن را بر روابط اجتماعی نادیده می‌گیرند؛ بنابراین، وی در پژوهش خود برای ایجاد ارتباط بین این دو حوزه مجزا تأثیر تجربیات نامطلوب دوران کودکی را بر ارتباط با همسالان منحرف از طریق انتخاب رفتاری و اجتماعی‌سازی فرهنگی بررسی کرده است؛ بدین معنا که چگونه آسیب‌های دوران کودکی بر رفتارهای ضداجتماعی و هنجارهای فردی تأثیر می‌گذارد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که روابط ناایمن دوران کودکی بر ارتباط با همسالان منحرف تأثیر می‌گذارد که توسط رفتار ضداجتماعی و فشار همسالان نوجوانان واسطه‌گری می‌شود. این امر نشان می‌دهد که ارتباط با همسالان منحرف می‌تواند ناشی از عادی‌سازی نافرمانی، پاسخ رفتاری به استرس و تقویت ازسوی همسالان اجتماعی‌کننده باشد. همچنین تجربه آسیب می‌تواند بر گرایش‌های رفتاری ضداجتماعی فرد تأثیر بگذارد و این امر فرد را به سمت انتخاب شبکه‌های همسالانی با گرایش‌های منحرف مشابه

³ Rowlands & D'Mello⁴ Trinidad¹ Boman² Archer & Flexon

سوق دهد. فرایند جامعه‌پذیری فرهنگی نشان می‌دهد که تجربه سختی در خانه بر ایده فرد از آنچه که هنجار یا مجاز است تأثیر می‌گذارد و این ممکن است فرد را نسبت به همسالان و گروه‌هایی پذیراتر کند که دارای گرایش‌های مشابهی هستند. درک این امر، دیدگاهی را ارائه می‌کند که نشان می‌دهد مشارکت جوانان در گروه همسالان منحرف تنها از محیط مدرسه یا جامعه ناشی نمی‌شود، بلکه از طریق محیط‌های خانوادگی نیز شکل می‌گیرد.

از سوی دیگر درخصوص تأثیر محیط‌های آموزشی بر رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان اوپیو و همکاران^۱ (2019) در پژوهشی بیان می‌کنند که پیش‌بینی عوامل رفتارهای انحرافی نوجوانان و توسعه رفتارهای جنایی آنان را نمی‌توان با یک نظریه واحد توضیح داد، اما می‌توان عوامل احتمالی را شناسایی کرد که مستقیماً با گرایش‌های انحرافی در کودکان و نوجوانان مرتبط است. عوامل آسیب‌زای دوران کودکی و نوجوانی برای رفتارهای خارج از قاعده در پنج عامل اصلی زندگی کودک نهفته است: خانواده، مدرسه، همسالان، جامعه و رسانه. مدرسه دومین عامل جامعه‌پذیری و شاید مهم‌ترین عامل برای کودک قرن بیست و یکم است که زمان درخور توجهی را در این محیط سپری می‌کند. مدارس به‌عنوان مکان‌هایی شناخته می‌شوند که از کودکان مراقبت و حمایت می‌کنند و آنان را پرورش می‌دهند و با آرمان‌های اجتماعی هماهنگ می‌کنند؛ بنابراین، به مدارس به‌عنوان عامل محافظ در پیشگیری از جرم و توسعه رفتارهای جنایی توجه می‌شود. متأسفانه، بسیاری از مدارس در بیشتر کشورها از جمله کنیا، هرگز به این واقعیت پی نبرده‌اند که پرورش جامعه بدون جرم یکی از وظایف مهم آنهاست. اغلب، مدارس جرم‌خیزی را یک مشکل اجتماعی می‌دانند و در موارد جداگانه، جامعه و مدارس هریک را در شکل دادن به شهروندان با اخلاق خوب ناتوان قلمداد می‌کنند. در همین حال، شواهد قانع‌کننده‌ای وجود دارد که آموزش و مدرسه را

یکی از بزرگ‌ترین عوامل رفتارهای انحرافی معرفی می‌کند. براساس نظریه‌های جامعه‌شناسی، این مطالعه سیاست‌های مدرسه‌ای، سیاست‌های عمومی مرتبط با آموزش و همچنین جریان‌های خاص در برنامه درسی و شیوه‌های مدیریت دانش‌آموز را که می‌تواند مقدمه‌ای بر جرم‌خیزی و رفتارهای انحرافی نوجوانان باشد، بررسی کرده است و یافته‌ها نشان داد که مدارس، دیگر پناهگاه امنی نیستند و بسیاری از خشونت‌هایی که کودکان تجربه می‌کنند، در این محیط رخ می‌دهد. این مطالعه بر توجه به ایجاد مدارس امن، تغییر در انضباط دانش‌آموزان و شیوه‌های مدیریت برنامه درسی برای پرورش جامعه بدون جرم تأکید می‌کند. همچنین انکوبا و همکاران^۲ (2019) در مطالعه‌ای تأثیر رفتار معلمان و والدین را بر رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان و ارتباط بین بدرفتاری و آزار با رفتارهای انحرافی اجتماعی را بررسی کرده‌اند. این مطالعه بیان می‌کند که خشونت و بدرفتاری، عوامل مهمی برای رفتارهای انحرافی اجتماعی در بین نوجوانان هستند. درواقع ارتباط مثبت درخور توجهی بین خشونت عاطفی معلمان، غفلت، خشونت عاطفی و فیزیکی والدین با رفتارهای خارج از قاعده و قانون‌شکنی نوجوانان وجود دارد. یافته‌های پژوهش بر نیاز به آگاه‌سازی والدین، معلمان و عموم مردم درباره پیامدهای بالقوه نامطلوب مرتبط با خشونت و بدرفتاری بر رشد سالم کودکان و نوجوانان تأکید می‌کند.

از دیگر عواملی که می‌تواند بر شیوع رفتارهای خارج از قاعده نوجوانان تأثیرگذار باشد، عوامل اجتماعی - سیاسی است. به‌طوری‌که بیریس و فهر^۳ (2024) بیان می‌کنند که انعطاف‌پذیری نوجوانان بزهکار تحت تأثیر پیچیده‌ای از عوامل فردی، خانوادگی و عوامل اجتماعی قرار دارد. اگرچه عوامل فردی مانند ویژگی‌های شخصیتی و روان‌شناختی و عوامل خانوادگی همچون سبک فرزندپروری و حمایت اجتماعی خانواده، نقش مهمی در شکل‌گیری رفتارهای انحرافی ایفا می‌کنند، اما عوامل

² Nkuba et al.

³ Biriş & Feher

¹ Opiyo et al.

مانند مطالعه‌های آنگرایی (2024)؛ بارسا و نیسا (2023)؛ آنجلو و همکاران (2021) و ترایسی و اوموروگیوال (2017) و محمد و مصطفی^۲ (2015) انجام شده است که یافته‌های آنان در این مطالعه تحلیل و بررسی شده است.

در ایران نیز این نوع رفتار با عنوان رفتار انحرافی در پژوهش‌ها مطرح و مطالعاتی در این حوزه ویژه دانش‌آموزان انجام شده است که از جمله می‌توان به پژوهش رحمانی فیروزجاء و همکاران (۱۳۹۵) اشاره کرد. این پژوهش رفتارهای انحرافی دانش‌آموزان را دختر بررسی جامعه‌شناختی کرده است و بیان می‌کند که بین پذیرش انحراف (برچسب)، اعتقادات دینی، ارتباط با افراد منحرف، تعلقات اجتماعی، مشارکت و پایگاه اقتصادی و اجتماعی والدین به‌عنوان متغیرهای مستقل و رفتارهای انحرافی دانش‌آموزان به‌عنوان متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود دارد. رفتارهای انحرافی نزدیکان (همنشینان) فرد، پذیر انحراف (برچسب) به ترتیب بیشترین تأثیر را در بین متغیرهای مستقل بر رفتارهای انحرافی دانش‌آموزان داشته است. در پژوهشی دیگر علی‌وردی‌نیا و شهریاری (۱۳۹۶) با استفاده از نظریه‌های کلاسیک فشار و کنترل رفتار انحرافی دانشجویان را بررسی کردند و بیان نمودند که میان پسران و دختران ازلحاظ میزان وقوع رفتارهای انحرافی تفاوت معناداری وجود دارد؛ به‌طوری‌که ارتکاب رفتارهای انحرافی در میان دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر است. یافته‌های این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که مدل مستخرج از متغیرهای مبتنی بر نظریه‌های کلاسیک فشار، بازدارندگی، پیوند اجتماعی و نظریه عمومی جرم به‌خوبی می‌تواند رفتارهای انحرافی دانشجویان را تبیین کند. درواقع، از یک‌سو، قرارگرفتن در معرض فشار ممکن است التزام به فعالیت‌های متداول، باور به قوانین، ارزیابی از خطرهای مجازات و خودکنترلی فرد را تحت تأثیر قرار دهد؛ ازسوی دیگر، ترس از مجازات‌ها، سرمایه‌گذاری در

اجتماعی نیز به‌عنوان محرک‌های قدرتمندی در این فرایند عمل می‌کنند. محیط اجتماعی که نوجوان در آن رشد می‌کند، از جمله همسالان، مدرسه، محله و جامعه به‌طورکلی، می‌تواند به‌شدت بر رفتارهای وی تأثیرگذار باشد. همسالان بزهکار می‌توانند الگوهای رفتاری نامناسبی را به نوجوانان منتقل کنند و آنها را به سمت رفتارهای انحرافی سوق دهند. محیط‌های محروم و کم‌بهره نیز با ارائه فرصت‌های محدود برای رشد و پیشرفت، نوجوانان را در معرض خطر بیشتری برای ارتکاب جرم قرار می‌دهند. عدم دسترسی به امکانات آموزشی و تفریحی مناسب و ضعف نظارت اجتماعی نیز از دیگر عوامل اجتماعی مؤثر بر بروز رفتارهای انحرافی در نوجوانان محسوب می‌شوند. همچنین تجربیات بی‌عدالتی معرفتی، به‌ویژه برای دانش‌آموزان با پیشینه مهاجر می‌تواند نقش مهمی در شکل‌گیری رفتارهای انحرافی در نوجوانان ایفا کند. زمانی که معلمان، دانش‌آموزان با پیشینه مهاجر را با پیش‌داوری و باورهای منفی می‌نگرند، این دانش‌آموزان احساس طردشدگی و بی‌ارزشی می‌کنند. این احساسات منفی می‌تواند منجر به کاهش انگیزه تحصیلی، مشکلات رفتاری و درنهایت، گرایش به رفتارهای خارج از قاعده شود (Wee et al., 2023) تراواتا و زمرن^۱ (2024) نیز ضمن تأکید بر نقش تبعیض بر بروز رفتارهای خارج از قاعده اشاره می‌کنند زمانی که دانش‌آموزی به‌طور مداوم با تبعیض و بی‌عدالتی ازسوی معلم خود روبه‌رو می‌شود، احساس بی‌ارزشی، خشم و ناامیدی در او تقویت می‌شود و این احساسات منفی به مرور زمان می‌توانند منجر به کاهش انگیزه تحصیلی و مشکلات رفتاری شود. همچنین، تبعیض معلمان به ایجاد محیط آموزشی منفی و خصمانه کمک می‌کند که در آن دانش‌آموزان احساس امنیت و تعلق خاطر نمی‌کنند و در نتیجه، احتمال بروز رفتارهای مخرب در آنها افزایش می‌یابد.

در مجموع پژوهش‌های متعددی در ارتباط با رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان، عوامل مؤثر بر آن و تأثیرات آنها

² Muhammed & Musthafa

¹ Trovato & Zimmerman

معناداری دارند.

روش‌شناسی تحقیق

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها و طراحی مدل رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان دوره متوسطه از روش فراترکیب نظریه‌ساز براساس مدل هفت مرحله‌ای فینگلد- کانت^۱ (2018) استفاده می‌شود.

گام اول: تنظیم پرسش‌های پژوهش: هدف از این پژوهش کیفی، طراحی مدلی است که رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان دوره متوسطه را توضیح می‌دهد. پرسش‌های پژوهش در بخش یافته‌ها آمده‌اند.

گام دوم: مرور ادبیات به شکل نظام‌مند: در این مرحله از طریق ۹ پایگاه داده شامل امرالد^۲، ساینس دایرکت^۳، اشپرینگر^۴، تیلور اند فرانسیس^۵، سیج^۶، وایلی^۷، گوگل اسکالر^۸ و مگ ایران، نورمگز، پرتال جامع علوم انسانی (ensani.ir) و پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID) با استفاده از واژه‌های کلیدی فارسی و لاتین رفتار خارج از قاعده، رفتار انحرافی، انحراف از قوانین Deviant / deviated / deviating behavior/ behavior بعلاوه کلمه هدایت‌کننده دانش‌آموزان متوسطه، دبیرستانی، Secondary school, High School students با هریک از این واژه‌ها به جست‌وجوی پژوهش‌های مرتبط پرداخته شد. سپس تمامی پژوهش‌ها براساس ارتباط عنوان مقاله با واژه‌های کلیدی در یک فایل صفحه گسترده جمع‌آوری شدند.

گام سوم: انتخاب متون مناسب: پژوهشگران پس از جمع‌آوری منابع متعدد از پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف، در هر بررسی براساس ملاک‌های غربالگری، تعدادی از منابع را حذف نمودند و گستره شمول منابع برای بررسی نهایی محدود شد.

فعالیت‌های متداول، باور به عادلانه‌بودن قوانین و خودکنترلی زیاد می‌توانند به اوضاعی منجر شود که افراد به‌جای انطباق با فشارهای ساختاری راهبردهای مقابله‌ای را انتخاب کنند. مطالعه دیگری توسط علیوردی‌نیا و ریسمانچی (۱۳۹۸) تأثیر بزه‌دیدگی سایبری و سنتی را بر رفتارهای انحرافی دانشجویان بررسی و بیان می‌کند که بزه‌دیدگی (سایبری و سنتی) بر روی رفتار انحرافی بیرونی دانشجویان پسر تأثیر بیشتری دارد؛ ولی بزه‌دیدگی (سایبری و سنتی) بیشتر بر رفتار انحرافی درونی دانشجویان دختر مؤثر است. همچنین از بین دو نوع بزه‌دیدگی سایبری و سنتی، تأثیر بزه‌دیدگی سایبری بر روی رفتار انحرافی دانشجویان بیش از تأثیر بزه‌دیدگی سنتی است و حالات عاطفی منفی در دانشجویان تابعی مثبت از بزه‌دیدگی سایبری و سنتی است. ضرب استجابی و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی آموزش سواد رسانه‌ای بر استفاده مشکل‌زا از اینترنت، رفتارهای انحرافی و روابط با همسالان در دانش‌آموزان پرداختند و نتایج پژوهش تفاوت معناداری بین میانگین نمرات استفاده مشکل‌زا از اینترنت، رفتارهای انحرافی و روابط با همسالان در پس‌آزمون و پیگیری نشان داد؛ بنابراین، آموزش سواد رسانه‌ای تأثیر چشمگیری بر استفاده مشکل‌زا از اینترنت، رفتارهای انحرافی و روابط با همسالان در نوجوانان دارد و می‌توان از آن به‌عنوان روش مؤثر و مفیدی برای کاهش مشکلات اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموزان سود جست. حاجلو و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با هدف تعیین نقش حس عاملیت و ویژگی‌های انحرافی شخصیت در پیش‌بینی گرایش به اعتیاد در دانش‌آموزان مقطع متوسطه بیان کردند که گرایش به اعتیاد با مؤلفه‌های سادگی و بی‌اختیاری رابطه منفی و معنادار و با مؤلفه‌های ویژگی‌های انحرافی شخصیت، فقدان اعتماد، وابستگی و اعمال خصمانه رابطه مثبت و معنادار دارد و به‌طورکلی حس عاملیت و ویژگی‌های انحرافی شخصیت توانایی پیش‌بینی گرایش نوجوانان به اعتیاد را به‌صورت

¹ Finfgeld- Connett

² Emerald

³ Science Direct

⁴ Springer

⁵ Taylor & Francis

⁶ Sage

⁷ Wiley Online Library

⁸ Google Scholar

مشارکت‌کنندگان، کشور انجام مطالعه و روش‌شناسی پژوهش‌ها متمرکز شوند (Sandelowski & Barroso, 2003). در طبقه‌بندی هم، ارتباطات سلسله‌مراتبی یافته‌ها در هر دسته رفتارها مشخص شدند. طی مرحله ترکیب، پژوهشگران این فرصت را دارند تا نقاط قوت و ضعف و همچنین سهم^۷ هر مطالعه در حوزه مدنظر را منتقدانه تفسیر کنند و با ارائه پیشنهادها جایگزین، حوزه جدیدی را بازطراحی کنند (Bondas & Hall, 2007). پاترسون و همکاران^۸ (2001) ترکیب یافته‌ها را به‌عنوان فرایند غیرخطی تفکر، تفسیر، خلق، نظریه‌پردازی و بازخورد معرفی می‌کنند. این گام منجر به ایجاد مدل رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش شد.

گام ششم: کنترل کیفیت: در این بخش محقق به دنبال بررسی این است که «آیا یافته‌های مرتبط با رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان دوره متوسطه دارای اعتبار مناسب هستند؟» و با بازگشتن به گام‌های قبل به دنبال اطمینان پیدا کردن از یافته‌های خود برمی‌آید. در سرتاسر تحقیق تلاش خواهد شد تا برای هریک از گام‌ها و اقدامات اتخاذشده توضیحات و توصیفات روشن و واضحی ارائه شود. همچنین راهبردهای جست‌وجوی منابع در اشکال مختلف به کار گرفته خواهد شد، تا بتوان به تمامی آنها دسترسی پیدا کرد.

گام هفتم: ارائه یافته‌ها: پس از تحلیل داده‌های کیفی و استخراج مؤلفه‌های مدل رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان دوره متوسطه در قالب کدهای باز، کدهای محوری و گزینشی مدل متناسب با آن طراحی شدند.

اعتباریابی داده‌ها: در پژوهش حاضر برای اعتباریابی یافته‌های پژوهش اقدامات زیر انجام شد:

۱. اعتبار توصیفی این یافته‌ها از طریق مشورت با کتابدار مرجع، جست‌وجوی مستقل منابع حداقل توسط دو بازنگر و جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی به‌منظور بحث درباره نتایج جست‌وجوها و شکل‌دهی و اصلاح راهبردهای جست‌وجوی منابع تأیید شد.

فرایند بازبینی به این صورت انجام گرفت که پژوهشگران در مرحله اول عنوان مقالات را مرور کردند و براساس آن از تعداد ۱۷۷ مطالعه، ۳۲ مقاله حذف شد. از بین مقالات باقی‌مانده چکیده‌ها بررسی شد و در این مرحله نیز ۲۷ مقاله نامرتبط حذف گردید. سپس مقالات باقی‌مانده براساس محتوا مطالعه و ۱۱۸ مقاله برای تحلیل نهایی انتخاب شدند.

گام چهارم: استخراج اطلاعات: پژوهشگر در این بخش با مطالعه چندین باره مقالات منتخب و نهایی‌شده به دنبال دستیابی به مضامین و مفاهیم درون محتواهایی ضمنی هر پژوهش بود. مقاله‌ها براساس مرجع مربوط به هر مقاله شامل نام و نام خانوادگی محقق یا محققان، سال انتشار و یافته‌های آن طبقه‌بندی شدند. مطالب هدفمند از مباحث کیفی استخراج شدند.

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی: داده‌های به‌دست‌آمده درخصوص رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش، با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی با هدف احصای کدهای باز، محوری^۲ و گزینشی^۳ مربوط به رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش استخراج شد. این داده‌ها با تکنیک دسته‌بندی^۴ یافته‌ها، تکنیک کمی فراچکیده‌نویسی^۵ و درنهایت با تکنیک طبقه‌بندی یافته‌ها، مدنظر سندلوفسکی و باروسو^۶ (2007) تجزیه و تحلیل شدند. در دسته‌بندی، ایده‌ها یا موضوع‌های مدنظر فراترکیب در حوزه رفتارهای خارج از قاعده، شناسایی و استخراج شدند و در دسته‌های مشخصی قرار گرفتند. در کنار تکنیک دسته‌بندی، فراچکیده‌نویسی نیز، فرایند استخراج، مجزاسازی، ویرایش، گروه‌بندی و درنهایت خلاصه‌سازی یافته‌های متنی مربوط به رفتارهای خارج از قاعده، برای رسیدن تیم پژوهشی به نوعی اجماع قبل از مرحله نهایی فراترکیب بود که به تیم کمک کرد تا بر مشابته‌ها، تفاوت‌ها، شدت، پراکندگی در جنسیت، تعداد

¹ Open Codes

² Axial Codes

³ Selective Codes

⁴ Classification

⁵ Meta-summery

⁶ Sandelowski & Barroso

⁷ Contribution

⁸ Paterson, Throne, Canam & Jillings

آموزش و پرورش چیست؟

براساس یافته‌های پژوهشی حاصل از تحلیل و کدگذاری داده‌ها، پیشایندهای رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش در قالب ۴۸ کد باز و ۵ کد محوری عوامل فردی، خانوادگی، آموزشی، سیاسی-اجتماعی و مبتنی بر فناوری قابل طرح است که در ادامه در قالب جدول ۱ تشریح شده‌اند.

۲. اعتبار تفسیری این یافته‌ها از طریق جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی به‌منظور بحث درباره نتایج ارزیابی‌ها تأیید شد.
۳. اعتبار پراگماتیک یا کاربردی این یافته‌ها از طریق مستندسازی از تمام فرایندها، رویه‌ها، تغییرات در روند کار و نتایج و برگزاری نشست‌های تیمی تفکر با صدای بلند تأیید شد.

ارائه یافته‌ها

پیشایندهای رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام

جدول ۱- پیشایندهای رفتارهای خارج از قاعده

Table 1- Antecedents of Deviant Behavior

شواهد	کدهای باز	کدهای محوری
Bernbaum (2020) Archer & Flexon (2022); Mahmoud & Al-Fahdawi (2023); Zheng et al., (2024); Barbera et al., (2024); Hussein (2023)	عوامل شناختی مانند: عدم سازماندهی قوانین اخلاقی / تقویت رفتار انحرافی / الگوهای خودشناسی ناقص / نگرش منفی به آینده / درماندگی اکتسابی / هوش اجتماعی پایین	
Göksu et al. (2024) Sobchik (2024) Fox et al. (2021); Handoko et al. (2024); Zhao et al. (2022); Li & Vazsonyi (2021); Khattak & Abukhait (2024)	عوامل روان‌شناختی مانند: عزت نفس ناپایدار / احساس خودکارآمدی ضعیف / رؤیاپردازی روزمره افراطی / ترومای روانی و رنج‌ها / بی‌حوصلگی زیاد / خودکترلی پایین	عوامل فردی
Lassche et al. (2024); Perrotta et al. (2023); Nuriman et al. (2024). Grabowski et al. (2021); Morales et al. (2020). Weijers(2020); Xu(2024); Buriak et al. (2023); Yang & Jiang (2023); Golkhandan (2022); Saladino et al. (2024) Hazra (2021); Salaam (2021); Wu et al. (2024); Bah(2021) .	عوامل فیزیولوژیکی مانند: تأخیر در رشد عملکرد عصبی-عضلانی / آسیب مغزی / بلوغ زودرس / جنسیت	
Bah (2021); Weijers (2020); Xu (2024) Buriak et al. (2023); Bender et al. (2015)	خصیصه‌های خانوادگی مانند: وضعیت اقتصادی نامطلوب خانواده / تحصیلات پایین اعضای خانواده / طلاق والدین/ساختار تک‌والدینی خانواده / سبک دلبستگی اضطرابی/اجتنابی والدین	عوامل خانوادگی
Boman(2019); Trinidad (2021); Wojciechowski(2023); Gao et al. (2022); Maras et al.(2024)	رفتارهای خانواده مانند: ناهماهنگی در تربیت فرزند / اتهامات و انتقادات والدین به فرزندان / خشونت خانوادگی	
Arsyad(2023); Syahrul et al. (2021) Shong & Bakar (2017); Snapp et al. (2022)	عوامل مرتبط با همسالان مانند: شبکه‌های روابط اجتماعی نامالیم همکلاسی‌ها / ترکیب جنسیتی شبکه همسالان / فشار همسالان حضوری و آنلاین	
Sayu et al. (2023); Ndyana (2022); Donat et al. (2018); Opiyo et al. (2019)	عوامل مرتبط با معلم مانند: انضباط خشک و رسمی معلم / راهبردهای یادگیری نامناسب / تعهدداشتن معلمان	عوامل آموزشی
	عوامل مرتبط با محیط مدرسه مانند: نابسامانی محیط مدرسه / قوانین و مقررات سخت مدرسه / رهبری و مدیریت ضعیف / بی‌عدالتی در فرایند آموزشی	

شواهد	کدهای باز	کدهای محوری
Biriş & Feher (2024); Wee et al. (2023)	عوامل اجتماعی مانند: بی‌قانونی و هرج مرج اجتماعی / درک نادرست از ارزش‌های اجتماعی / فرایند ناقص جامعه‌پذیری نسل جدید	عوامل اجتماعی - سیاسی
Abubakari(2024); Trovato & Zimmerman (2024); Dearden & Scaptura (2023) Pauwels & Schils (2016) Samosir & Akbar (2023); Usman & Imam (2023); Mambo & Nyamai (2023); Molina (2021); Sarbini (2023)	عوامل سیاسی مانند: نابرابری‌های جنسیتی / مدیریت مانند: رسانه‌های جمعی ناموفق - ضعیف / رواج فیلم‌ها و مطالب غیراخلاقی / محدودیت حمایت دولت در برابر محتوای منفی	
Jieli (2024); Vogiatzaki at al. (2020); Obokata & Pauen (2023); Susanto (2021) Ibragimov & Mulyukov (2022)	فردی مانند: دسترسی به محتوای آنلاین توهین‌آمیز / مدیریت نکردن اطلاعات شخصی در محیط آنلاین / کم‌بودن سواد دیجیتال / افزایش مدت زمان صرف شده در فضای آنلاین	عوامل مبتنی بر فناوری

خصایص خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام

آموزش و پرورش چیست؟

باتوجه به تحلیل داده‌های به دست آمده، مؤلفه‌های شناسایی شده درخصوص خصایص خارج از قاعده دانش‌آموزان به احساسات

زهرآگین، رفتارهای مخربانه، رفتارهای آسی زننده بین فردی، رفتارهای خارج از قاعده مبتنی بر وب و رفتارهای غیرقانونی به عنوان کدهای باز قابل تقسیم‌بندی است. این خصایص در قالب جدول ۲ بیان شده است.

جدول ۲- خصایص خارج از قاعده

Table 2- Non-Normative Characteristics

شواهد	کدهای باز	کدهای محوری
Phuong & Cioè-Peña (2021); Zh et al. (2021) Bakken & Malone (2024); van Baak et al. (2023); Charo & Maroko (2023); Eutsler et al. (2023) Rivers et al. (2023); Barasa et al. (2023); Klein & Cooper(2019); Bai et al. (2021)	احساسات زهرآگین مانند: بیمار انگاری / تمایل به خودکشی / حسادت به دانش‌آموزان موفق / تکبر به سایر دانش‌آموزان / رفتارهای مخربانه خارج از قواعد مدرسه مانند: فرقه‌گرایی / سوء مصرف مواد مخدر و الکل / انتشار مطالب مستهجن / هرزه نگاری اینترنتی / اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی	
Chinawa et al. (2024) Vahdani et al. (2022) Al-Rajibi et al. (2024); Kratoski et al. (2020); Nugraha et al. (2022); Boccio et al. (2024); Hilal et al. (2024) ; Mensah & Korankye(2024) Madina (2024)	رفتارهای آسیب‌زننده بین فردی خارج از قواعد مدرسه مانند: پرخاشگری و خشنونت کلامی به دانش‌آموزان / تهدید معلمان و کادر مدرسه /	خصایص دانش‌آموزان خارج از قاعده
Dvoryanchikov et al. (2020); Kabiri et al. (2021) Yang et al. (2021); Zheng et al. (2024) .	رفتارهای خارج از قاعده مبتنی بر وب مانند: آزار و اذیت سایبری / مزاحمت آنلاین / سرقت دیجیتال یا رسانه‌ای / اشتراک‌گذاری اخبار جعلی	
Anggrayni (2022); Dong & Zeb(2024) Permatasari et al. (2024); Lu et al.(2024)	رفتارهای غیرقانونی مانند: فرار از مدرسه / شورش و اغتشاش در مدرسه / پوشش نامناسب / عدم صداقت تحصیلی	

پیامدهای رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام

آموزش و پرورش چیست؟

براساس فرایند کدگذاری داده‌های به دست آمده، کدهای باز و

محوری پیامدهای رفتارهای خارج از قاعده استخراج و در قالب جدول ۳ ارائه شده است. براین اساس پیامد رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان به ۱ کد محوری و ۴ کد باز

پیامدهای ویژه معلم، پیامدهای ویژه خانواده دانش‌آموزان، پیامدهای ویژه دانش‌آموزان و پیامدهای ویژه مدرسه قابل طبقه‌بندی است که در مجموع ۱۷ کد باز را به خود اختصاص داده است.

جدول ۳- پیامدهای رفتارهای خارج از قاعده

Table 3- Consequences of Deviant behavior

کدهای محوری	کدهای باز	شواهد
پیامدهای مدرسه‌محور	پیامدهای ویژه معلم مانند: تخریب اقتدار معلمان / تضعیف روابط معلم و دانش‌آموز / افزایش فشارکاری معلمان / محیط آموزشی ناامن برای معلمان	Gomes et al. (2024); Jensen (1975); Rizquha & Rofiki (2023); Păunescu et al. (2024); Birasnav et al. (2023)
	پیامدهای ویژه خانواده مانند: تضعیف روابط عاطفی والدین / افزایش خشونت‌های خانوادگی علیه دانش‌آموز دارای رفتار خارج از قاعده	Chinawa et al. (2024); Cheung & Guo (2019); Yang & Jiang (2023); Chen (2023)
	پیامدهای ویژه خود دانش‌آموز مانند: افت عملکرد تحصیلی / ترک تحصیل یا اخراج از مدرسه / انزو طبیبی و گوشه‌گیری / کاهش قدرت تمرکز بر موضوعات / بی‌زاری از مدرسه / اختلالات خواب	Dvoryanchiko et al. (2020); Zhang & Qian (2024)
	پیامدهای ویژه مدرسه مانند: تضعیف قوانین اجتماعی مدرسه / انطباق‌نداشتن نظام اجتماعی مدرسه با ارزش‌های اجتماعی / ناسازگاری اجتماعی دانش‌آموزان مدرسه / طرد دانش‌آموزان مدرسه توسط جامعه / کاهش فعالیت‌های جامعه‌پسندانه در بین دانش‌آموزان	Nkuba et al. (2019); Ayubi (2020); Pozharskaya et al. (2022); Aborisade (2023); Rowlands & D'Mello (2021); Pickford et al. (2021); Hakki (2024); Ellington (2024); Galinari & Bazon (2021); Safaev et al. (2024); Rosa & Orey (2022); Stanek & Mattson (2024)

چه رابطه‌ای بین فرایندها، پیشایندها و پیامدهای رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش وجود دارد؟

مدل روابط رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در قالب شکل ۱ ارائه شده است. مطابق با شکل، ارتباط پیشایندها، فرایندها و پیامدها با پدیده محوری رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان مشخص شده است. در این ارتباط نشان داده شده است که علل و پیشایندهای رفتارهای خارج از قاعده در بین دانش‌آموزان در ارتباط متقابل و تعامل فرد با دنیای اطراف خود و محیط اجتماعی است. این ارتباطات می‌تواند در محیط واقعی و محیط مجازی برقرار باشد. در پژوهش حاضر علل اصلی رفتارهای خارج از قاعده شامل عوامل فردی، خانوادگی، آموزشی، سیاسی- اجتماعی و در نهایت عوامل مبتنی بر فناوری طبقه‌بندی شد.

علل فردی که منجر به بروز رفتارهای خارج از قاعده در دانش‌آموزان می‌شود، ناظر بر علل شناختی، روان‌شناختی و فیزیولوژیکی است. فقدان درک صحیح از درست و غلط و ناتوانی در درک و پاسخ به احساسات و انگیزه‌های دیگران می‌تواند منجر به تصمیم‌گیری‌های ضعیف و رفتارهای غیراخلاقی در دانش‌آموزان شود و از آنجایی که دوران نوجوانی با بحران بلوغ همراه است، دانش‌آموزان ممکن است یاد بگیرند که رفتارهای انحرافی راهی برای جلب توجه یا قدرت هستند. از سوی دیگر با تأیید رفتارهای خارج از قاعده توسط همسالان، نوجوانان ممکن است هویت خود را براساس نظرات دیگران یا گروه‌های همسالان بنا کنند که این امر رفتارهایی مانند مصرف مواد مخدر، فعالیت‌های جنسی پرخطر یا عضویت در گروه‌ها یا فرقه‌های انحرافی را منجر می‌شود. اضافه بر این احساس ناامیدی از آینده و کنترل‌نکردن

زندگی خود باعث می‌شود نوجوانان احساس کنند که هیچ شانس برای موفقیت در زندگی ندارند؛ بنابراین، ممکن است درگیر رفتارهایی شوند که آنها را در معرض خطر قرار می‌دهد. همچنین یکی از اولین و مهم‌ترین محیط‌هایی که پایه‌گذار شخصیت اصلی نوجوانان است، محیط خانواده است. خانواده اولین عامل اجتماعی و آموزشی است که کودک با آن روبه‌رو می‌شود و ارزش‌های اساسی، کلیشه‌های رفتاری و هنجارها را در دانش‌آموز تلقین می‌کند و حوزه عاطفی روان وی را شکل می‌دهد. رفتار و خصیصه‌های خانوادگی که نوجوان با آن بزرگ می‌شود، می‌تواند از دو طریق مثبت و منفی بر او تأثیر بگذارد. از طرف دیگر گروه همسالان نیز که در دوران نوجوانی، فرد خود را با آنها شناسایی می‌کند و فشار آنها باعث می‌شود تا نوجوان برای تغییر نگرش‌ها، ارزش‌ها یا رفتار خود به‌منظور انطباق با هنجارهای گروه اقدام کند. به‌طوری‌که بیشتر دانش‌آموزان به دلیل تأثیر همسالان اشتباه خود در مدرسه دچار رفتارهای خارج از قاعده می‌شوند (Onyejiaku, 2010). عوامل اجتماعی و سیاسی همچون بی‌قانونی و هرج و مرج یکی از مشکلات مبرمی است که دانش‌آموزان را مستعد رفتارهای خارج از قاعده می‌کند؛ برای مثال، همان‌طور که جامعه رشد کرده و ماهیت پیچیده‌ای پیدا می‌کند، عوامل اجتماعی نیز باعث ایجاد رفتار خارج از قاعده دانش‌آموزان می‌شود (Agi, 2016)؛ علاوه‌براین، فناوری و نحوه و کیفیت دسترسی به آن دانش‌آموزان را درگیر رفتارهای غیراخلاقی می‌کند. کوهن^۱ (2002) در همین راستا استدلال می‌کند که رسانه‌ها در ایجاد وحشت اخلاقی دخالت دارند و مک کویل^۲ (2003) در دیدگاه خود ادعا کرد که اینترنت به آخرین وسیله برای برانگیختن «هراس اخلاقی» بدل شده است که به‌راحتی می‌تواند محتوای جنسی صریح (و سایر موارد نامطلوب) را برای نوجوانان عرضه کند.

خصایص خارج از قاعده دانش‌آموزان با تأثیر از عوامل ذکرشده در طیفی از رفتارهای کوچک تا جرائم در مقیاس بزرگ مغایر با نظم و ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی پدیدار می‌شوند. به موازات آن، این خصایص به‌صورت اعتراض به اقدامات یا دستورالعمل‌های خاصی است که در اعمال، کلمات یا احساسات بیان می‌شود که در محیط خانواده، محیط مدرسه و در ارتباط با همسالان بروز پیدا می‌کند.

پیامدهای رفتار خارج از قاعده که ناظر بر پیامدهای مدرسه‌محور است، می‌تواند در ارتباط معلم، دانش‌آموز، خانواده وی و همچنین محیط مدرسه قابل طرح باشد که علاوه بر تأثیرات درونی کل فرایند آموزش و یادگیری دانش‌آموز را با بحران روبه‌رو کند. دانش‌آموزان دارای رفتار خارج از قاعده، اغلب معلمان، مسئولان مدرسه و حتی والدین خود را در خانه تهدید می‌کنند، اغتشاشات را در محیط مدرسه به وجود آورده و باعث تخریب اموال مدارس می‌شوند.

¹ Cohen² MacQuail

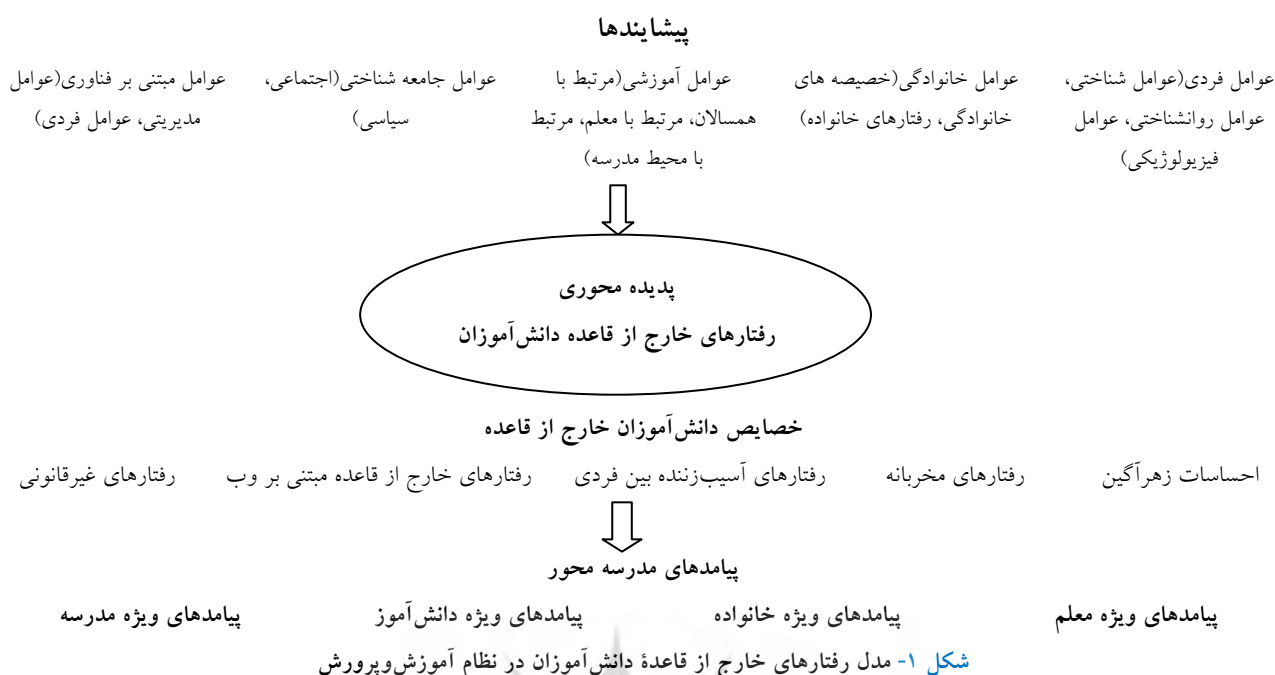

Figure 1: Model of deviant behaviors of students in the educational system

بحث و نتیجه

این پژوهش با هدف بررسی رفتارهای خارج از قاعده دانش آموزان در نظام آموزش و پرورش انجام شد. مدل مطالعه مبتنی بر روابط بین پیشایندها، فرایند و پیامدهای رفتارهای خارج از قاعده دانش آموزان بود که ناظر بر رفتارهای محیط واقعی و محیط مجازی طراحی شد. به طور کلی و براساس یافته‌های مطالعه، رفتارهای خارج از قاعده دانش آموزان نتیجه تداخل پیچیده عوامل متعددی در سطوح فردی، خانوادگی، آموزشی، اجتماعی و فناورانه است. این عوامل در مطالعه اوپیو و همکاران (2019) نیز تأیید شده است که عوامل آسیب‌زای دوران کودکی و نوجوانی را در پنج عامل اصلی خانواده، مدرسه، همسالان، جامعه و رسانه بررسی کرده‌اند. هریک از این عوامل به تنهایی یا در تعامل با یکدیگر می‌توانند بر بروز و تداوم رفتارهای خارج از قاعده تأثیرگذار باشند. عوامل فردی به عنوان اولین مؤلفه تأثیرگذار بر بروز رفتارهای خارج از قاعده شناخته می‌شوند. درواقع، این عوامل به طور پیچیده‌ای با هم در ارتباط هستند و بر یکدیگر اثر

می‌گذارند. حسین^۱ (2023) بیان می‌کند زمانی که فرد قوانین اخلاقی روشنی برای خود تعریف نکرده باشد، راحت‌تر به سمت رفتارهای انحرافی کشیده می‌شود. تقویت این رفتارها، چه از سوی محیط اطراف و چه از سوی خود فرد، باعث می‌شود این الگوهای رفتاری تثبیت شوند و به عنوان هنجارهای جدید در نظر گرفته شوند. همچنین افرادی که تصویری نادرست و منفی از خود دارند، معمولاً نسبت به آینده نیز دیدگاه منفی داشته و بنا بر دیدگاه محمود و الفهداوی^۲ (2023) این نگرش منفی، انگیزه برای تغییر و بهبود را کاهش می‌دهد و فرد را به سمت ناامیدی و یأس پیش می‌برد. درماندگی اکتسابی نیز باعث می‌شود دانش آموز نتواند بر شرایط زندگی خود کنترل داشته باشد و این حالت، باعث می‌شود وی مسئولیت‌پذیری خود را از دست دهد و قوانین اخلاقی را نادیده بگیرد. همچنین بنا بر نظر ژنگ و همکاران^۳ (2024) انزوای اجتماعی دانش آموزان در نتیجه هوش اجتماعی پایین، برقراری ارتباط و درک احساسات با دیگران

¹ Hussein

² Mahmoud & Al-Fahdawi

³ Zheng et al.

را دچار مشکل می‌کند و احساس تنهایی، افسردگی و اضطراب را در آنها افزایش می‌دهد. از سوی دیگر مطالعات هاندوکو و همکاران^۱ (2024)، سوبچیک^۲ (2024) و ژاوو و همکاران (2022) بیان می‌کنند که افراد با عزت نفس و احساس خودکارآمدی ضعیف به دلیل احساس بی‌معنایی و بی‌هدفی در زندگی برای فرار از واقعیت و احساسات منفی خود به رویاپردازی افراطی می‌پردازند. آکرز و فلکسون (2022)، لی و واسونی^۳ (2021) و خطاک و ابوخیط^۴ (2024) هم خودکنترلی را عامل کلیدی در پیش‌بینی رفتارهای انحرافی می‌دانند و بیان می‌کنند نوجوانانی که خودکنترلی کمتری دارند، بیشتر احتمال دارد که در فعالیت‌های بزهکارانه شرکت کنند. علل بیولوژیکی در ویژگی‌های فیزیولوژیکی نوجوان، یعنی ناتوانی‌های آنها بیان می‌شود. درخصوص این عوامل، باتوجه به نتایج مطالعات نوریمین و همکاران (2024) و لاجه و همکاران (2024) این عوامل به تنهایی باعث بروز رفتارهای خارج از قاعده نیستند و با فاکتورهای روان‌شناختی و سایر عوامل در ارتباط هستند.

عوامل خانوادگی نیز به‌صورت ترکیبی و تعاملی بر رشد روانی و اجتماعی کودکان و نوجوانان تأثیرگذار هستند. این عوامل می‌توانند منجر به ایجاد احساس ناامنی، عزت نفس کم، مشکلات رفتاری، اختلالات روانی و حتی آسیب‌های جسمی در دانش‌آموزان شوند. ژو^۵ (2021)، یانگ و ژیانگ^۶ (2023) و بوریاک و همکاران^۷ (2023) در مطالعات خود تحلیل می‌کنند که والدین به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر رفتارهای انحرافی نوجوانان تأثیر می‌گذارند. شیوه‌های فرزندپروری والدین و ساختار خانواده به‌طور مستقیم عامل بروز رفتار انحرافی است و نظارت، حمایت و تنبیه‌های منظم برای تربیت صحیح آنان ضروری است؛ به‌طوری‌که فقدان این

عوامل احتمال روی آوردن نوجوانان را به رفتارهای انحرافی افزایش دهد. والدین همچنین به‌طور مستقیم بر ساختار خانواده تأثیر می‌گذارند. طلاق و تشکیل خانواده‌های تک‌والدی می‌تواند منجر به کاهش نظارت والدین و وابستگی نوجوانان به آنها شود و در نتیجه، رفتارهای خارج از قاعده افزایش پیدا کند. زندگی در خانواده‌های تک‌والدی نیز کنترل اجتماعی را کاهش و احتمال بروز رفتارهای انحرافی را افزایش می‌دهد. از سوی دیگر والدین به‌طور غیرمستقیم از طریق تأثیرگذاری بر جامعه نیز بر رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان اثرگذار هستند. زمانی که جوامع با تعداد زیادی از خانواده‌های تک‌والدی روبه‌رو است، ممکن است فرصت‌های بیشتری برای بروز این گونه رفتارها فراهم شود. مدرسه به‌عنوان نظام اجتماعی خرد بخشی از جامعه نوجوان است و ارزش‌های آموخته‌شده در خانه باید با ارزش‌های مدرسه هماهنگ باشد. عدم انتقال ارزش‌های مناسب می‌تواند به کاهش علاقه نوجوانان به مدرسه و افت تحصیلی منجر شود؛ در نتیجه، نوجوانان ممکن است به گروه‌های همسالان انحرافی گرایش پیدا کنند و تحت تأثیر رفتارهای آنها قرار بگیرند. بنابر دیدگاه این نویسندگان نظریه‌های کنترل اجتماعی و بی‌نظمی اجتماعی نیز ارتباط بین ضعف پیوندهای خانوادگی و اجتماعی و افزایش رفتارهای خارج از قاعده را توضیح می‌دهند، به‌طوری‌که کاهش کنترل شخصی و افزایش بی‌نظمی اجتماعی از پیامدهای ضعف این پیوندها است. سلام (2021) نیز تأکید می‌کند که یک ویژگی معمول رفتار خارج از قاعده در نوجوانان وابستگی ناسالم به مادر است. مادر حتی زمانی که خشونت را علیه کودک انجام می‌دهد، به‌عنوان یک الگوی ایدئال درک می‌شود؛ بنابراین، این رفتار اعتیادآور نیز می‌تواند به‌صورت رفتاری خارج از قاعده بروز کند. این رفتار با وابستگی‌های ناسالم از انواع مختلف مشخص می‌شود که در سطوح فیزیولوژیکی و نیز روان‌شناختی آشکار می‌شود. افراد وابسته اغلب تحمل تنهایی را ندارند و بنابراین در برابر تأثیرات خارجی آسیب‌پذیر هستند؛ علاوه‌براین، والدین با

¹ Handoko et al.

² Sobchik

³ Li & Vazsonyi

⁴ Khattak & Abukhait

⁵ Zh

⁶ Yang & Jiang

⁷ Buriak et al.

مشکلات مالی مسئول رفتارهای غیرقابل قبول دانش‌آموزان مانند دزدی هستند. درواقع بسیاری از دانش‌آموزان گاهی اوقات به دلیل فقر و کمبودهای مالی، شرایط نامناسبی برای زندگی دارند که این امر فرار از خانه و یا امرار معاش‌های نامتعارف را در دانش‌آموزان منجر می‌شود (Wu et al., 2024).

عوامل مختلف محیط مدرسه و روابط اجتماعی دانش‌آموزان نیز می‌تواند بر رفتارهای خارج از قاعده آنها تأثیرگذار باشد. گائو و همکاران (2022) و بومن (2019) بیان می‌کنند که گروه همسالان به گروهی اطلاق می‌شود که فرد خود را با آن شناسایی می‌کند. فشار همسالان به تأثیری گفته می‌شود که یک گروه همسال برای تشویق فرد به تغییر نگرش‌ها، ارزش‌ها یا رفتارهای خود به‌منظور انطباق با هنجارهای گروهی بر او وارد می‌کند. این عامل به عنوان یکی از عوامل تخریب نوجوانان شناخته شده است. اکثر دانش‌آموزان به دلیل تأثیر همسالان نادرست خود، رفتارهای خارج از قاعده در مدرسه دارند. همچنین همسالان و تقویت همسالان تأثیر زیادی بر تمایل افراد به مشارکت در فعالیت‌های جنسی سایبری منحرف دارند (Klein & Cooper 2019). در رابطه با عامل مدرسه، یافته‌های مطالعه نشان داد که قوانین و مقررات سختگیرانه مدرسه، محیط نامناسب مدرسه، کمبود فعالیت‌های فوق برنامه، تدریس ضعیف برخی معلمان، تأخیر و غیبت معلمان و کلاس‌های درس شلوغ مسئول رفتار خارج از قاعده در بین دانش‌آموزان مدارس هستند. این یافته با مطالعه انجام‌شده توسط اسنپ و همکاران^۱ (2022) مطابقت دارد که دریافتند عامل مبتنی بر مدرسه مسئول رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان است؛ عواملی مانند تأخیر و غیبت معلمان در کلاس، کلاس‌های درس شلوغ، محیط نامناسب مدرسه، قوانین و مقررات غیرقابل اجرا در مدرسه، تدریس ضعیف و رهبری ضعیف مدیران مدرسه. دونات و همکاران^۲ (2018)، شانگ و بیکر^۳ (2017) نیز تأکید دارند که

محیط نامناسب مدرسه که با کمبود شدید امکانات آموزشی، بازی و ورزش روبه‌رو است، باعث ناآرامی و فلج‌شدن فعالیت‌های آموزشی و منجر به رفتارهای غیرقابل قبول دانش‌آموزان در مدرسه می‌شود. نتایج مطالعه اپیو و همکاران (2019) نیز بیان کرد که قوانین غیرواقعی مدرسه باعث بی‌نظمی می‌شود و نتیجه گرفتند که قوانین و مقررات برای هدایت و کنترل فعالیت‌های مدرسه در نظر گرفته شده‌اند؛ اما زمانی که بیش‌ازحد شوند و غیرقابل اجرا باشند، تمایل به ایجاد رفتار نادرست دارند. همچنین اذیت و آزار در مدارس ابتدایی، علاوه بر ایجاد یک محیط ناامن، به طور چشمگیری بر عملکرد تحصیلی و سلامت روان دانش‌آموزان تأثیر منفی می‌گذارد. قربانیان اذیت و آزار بیشتر دچار کاهش اعتمادبه‌نفس، اضطراب، افسردگی و مشکلات تمرکز می‌شوند که در نهایت منجر به کاهش انگیزه برای یادگیری و عملکرد ضعیف‌تر در مدرسه می‌شود (Permatasari et al., 2023)؛ علاوه بر این، مطالعه حاضر نشان داد که عادات مطالعه ضعیف، بی‌قراری دانش‌آموزان، رهبری ضعیف برخی از مدیران مدارس، بی‌ثباتی عاطفی و عملکرد ضعیف تحصیلی مسئول رفتار انحرافی دانش‌آموزان است.

در رابطه با عامل اجتماعی و فناوریانه، یافته‌های پژوهش نشان داد که نظام ارزشی ضعیف، بی‌عدالتی در جامعه و رسانه‌های جمعی ناسالم به رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان دامن می‌زنند. این یافته با مطالعه دیردن و اسپکتورا^۴ (2023) مطابقت دارد که بیان می‌کند انفجار پویای سیستم رسانه‌ای از طریق فیس‌بوک، توییتر، لینکدین، واتس‌آپ، ایمو، یوتیوب، تلویزیون، رادیو، مجلات و روزنامه‌ها در القای اعمال خارج از قاعده در بین دانش‌آموزان در مدرسه نقش داشته است. امروزه، بیشتر دانش‌آموزان زمان زیادی را در رسانه‌های اجتماعی سپری می‌کنند که قطعاً تأثیر منفی بر زندگی آنها دارد. این یافته‌ها، نتایج پژوهش اوکوباتا و پایونین^۵ (2023) را تأیید می‌کند که بیان می‌کنند برخی از

¹ Snapp et al.

² Donat et al.

³ Shong & Bakar

⁴ Dearden & Saptura

⁵ Obokata & Pauen

برنامه‌هایی که از رادیو و تلویزیون پخش می‌شوند، معمولاً خشونت و پورنوگرافی را در بین دانش‌آموزان ترویج می‌دهد و رسانه‌های جمعی ناسالم مسئول رفتارهای نافرمانی دانش‌آموزان در مدارس متوسطه است. درواقع تماس نوجوانان با برنامه‌های نامناسب تلویزیونی، مجلات غیراخلاقی و همچنین فیلم‌ها و مطالب پورنوگرافیک باعث درگیر شدن دانش‌آموزان در رفتارهای غیراخلاقی می‌شود. این امر همچنین به افزایش سطح رفتارهای انحرافی در مدارس امروزی کمک کرده است. به همین دلیل امام و عثمان^۱ (2023) استدلال می‌کنند که رسانه‌ها در ایجاد وحشت اخلاقی نقش دارند. به گفته آنان، وحشت اخلاقی شامل اغراق در میزان و اهمیت یک مشکل اجتماعی است. جیبلی (2024) نیز ادعا می‌کند که اینترنت به آخرین رسانه‌ای تبدیل شده است که به راحتی می‌تواند محتوای جنسی صریح (و سایر مطالب نامطلوب) را وارد خانه کند و به راحتی برای کودکان قابل دسترس است و باعث ایجاد «نابسامانی اخلاقی» می‌شود. سوسانتو^۲ (2023) نیز اثرات رسانه‌های جمعی ناسالم بر رشد شخصیت نوجوانان را بیشتر از تأثیرات مثبت آنها می‌داند، به طوری که دانش‌آموزان را در سازگاری با نیازهای شخصی، حرفه‌ای، اجتماعی و آموزشی با مشکل مواجه می‌کند.

همان‌طور که بیان شد رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان، مجموعه‌ای پیچیده از عوامل فردی، اجتماعی و محیطی است که می‌تواند بر عملکرد تحصیلی، روابط بین فردی و سلامت روان دانش‌آموز، مدرسه و جامعه تأثیر بگذارد. این رفتارها بیشتر نشانه‌ای از نیازهای برآورده نشده، مشکلات روانی، فشارهای اجتماعی یا حتی مشکلات خانوادگی است. در این مطالعه این رفتارها در قالب انواع احساسات زهرآگین، رفتارهای مخربانه خارج از قواعد مدرسه، رفتارهای آسیب‌زننده بین فردی خارج از قواعد مدرسه، رفتارهای خارج از قاعده مبتنی بر وب و رفتارهای

غیرقانونی دسته‌بندی شدند؛ برای نمونه آن‌گرایی^۳ (2024)، کلین و کوپر (2019) و هلال و همکاران (2024) رفتارهای خارج از قاعده در مدارس را شامل تقلب در امتحان، فرار از مدرسه، زورگویی، تأخیر در مدرسه، سرقت، سوء مصرف مواد مخدر، فرقه‌گرایی، جرائم جنسی و غیبت از مدرسه می‌دانند. در رابطه با تأثیر رسانه بر ایجاد رفتارهای خارج از قاعده، کیری و همکاران (2020)، یانگ و همکاران^۴ (2021) و ژنگ و همکاران (2020) بیان می‌کنند که رسانه‌های اجتماعی تأثیر زیادی بر رفتارهای جنسی، خشونت، سوء مصرف مواد مخدر و الکل، آزار و اذیت و قلدری سایبری دارد.

از سویی دیگر، رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان مجموعه‌ای از اقدامات غیرموجه و مخالف با قوانین و هنجارهای اجتماعی و مدرسه‌ای است که می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای برای دانش‌آموز، خانواده، معلم و مدرسه داشته باشد. یافته‌های این مطالعه نشان داد که رفتارهای نامناسب دانش‌آموزان می‌تواند باعث کاهش احترام دانش‌آموزان به معلم و در نتیجه، تضعیف جایگاه و اقتدار وی شود و این رفتارها به ایجاد فاصله و سوء تفاهم بین معلم و دانش‌آموز منجر گردد، به طوری که روابط صمیمانه و مؤثر آموزشی را مختل کند. از سوی دیگر رفتارهای خشونت‌آمیز یا تهدیدآمیز دانش‌آموزان می‌تواند محیط آموزشی را برای معلمان ناامن کند و احساس امنیت شغلی آنها را کاهش دهد. در محیط خانواده نیز رفتارهای نامناسب دانش‌آموزان می‌تواند به روابط عاطفی بین والدین و فرزند آسیب زند و باعث ایجاد تنش و اختلاف در خانواده شود، به طوری که در برخی موارد خشونت‌های خانوادگی را علیه خود دانش‌آموز نیز افزایش خواهد داد. در محیط مدرسه تمرکز بر رفتارهای نامناسب، کاهش تمرکز بر درس و افت تحصیلی و ترک تحصیل یا اخراج دانش‌آموز را از مدرسه منجر می‌شود. دانش‌آموزان با طیف اختلالات ADHD نیز مشکلات تحصیلی یا اجتماعی دارند که خود باعث کاهش اعتماد به نفس آنان و عامل بروز

³ Anggrayni⁴ Yang et al.¹ Usman & Imam² Susanto

رفتارهای خارج از قاعده در محیط مدرسه می‌شود (Fox et al., 2021). طرد همسالان به دلیل رفتارهای خارج از قاعده دانش آموز باعث انزوای و گوشه‌گیری وی شود و تجربه‌های منفی در مدرسه به دلیل رفتارهای نامناسب، می‌تواند باعث بیزاری دانش‌آموز از محیط مدرسه گردد. دانش‌آموزان دارای رفتارهای خارج از قاعده چون الگوهای اخلاقی و رفتاری مناسبی برای تبعیت ندارند و از سوی دیگر در محیط‌های نابسامان رشد می‌کنند و نمی‌توانند ارزش‌های مدرسه را با ارزش‌های خانواده و جامعه تطبیق دهند، قوانین اجتماعی مدرسه را زیر پا می‌گذارند و به دلیل سرپیچی از قوانین و مقررات توسط مدرسه و جامعه طرد می‌شوند. در همین راستا ایوبی^۱ (2020)، ابوریساد^۲ (2023) و بیرانساو و همکاران^۳ (2023) در مطالعه خود بیان نمودند که انحراف دانش‌آموزان منجر به بی‌اعتمادی می‌شود. زمانی که معلمان و دانش‌آموزان در محیط مدرسه آنچه را که انتظار دارند اتفاق بیفتد دریافت نمی‌کنند، اعتماد را از بین می‌رود و این امر منجر به سوء ظنی می‌شود که در سراسر محیط آموزشی گسترش می‌یابد. اگر رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان اصلاح نشود، سایر دانش‌آموزان نیز به انجام رفتار نادرست تشویق می‌شوند؛ علاوه بر این، در صورت بی‌توجهی مدرسه و معلمان به رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان، این افراد تمامی انرژی و وقت خود را به فعالیت‌هایی اختصاص می‌دهند که ممکن است مفید نباشد. رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان مانند فحشا، سوء مصرف مواد مخدر و اعتراضات، زمان ارزشمندی از معلمان و کادر مدرسه را صرف خود خواهد کرد که می‌توانست این زمان برای رسیدگی به مسائل جدی‌تر استفاده شود. در نهایت، رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان ممکن است به حبس منجر شود که ممکن است یک پیامد دائمی برای فرد انحرافی باشد. بنابراین، باتوجه به اینکه رفتارهای خارج از قاعده

دانش‌آموزان پیامدهای گسترده و مخربی برای همه افراد درگیر در محیط آموزشی دارد، برای مقابله با این مشکل نیاز به همکاری همه‌جانبه خانواده، مدرسه و جامعه است. اوپیو و همکاران (2019) بیان می‌کنند که بیشتر رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در محیط مدرسه روی می‌دهد و پیامدهایی را متوجه محیط مدرسه می‌کند؛ بنابراین، پیشگیری از وقوع رفتارهای انحرافی بسیار مهم‌تر از مقابله با آن پس از وقوع است و باید اقدامات پیشگیرانه‌ای در مدارس، خانواده‌ها و جامعه انجام شود. همچنین قوانین و مقررات موجود باید به گونه‌ای اصلاح شوند که بتوانند با چالش‌های جدید مقابله و از نوجوانان در برابر آسیب‌ها محافظت کنند؛ بنابراین، لازم است برای مقابله با این مشکل، بین بخش‌های مختلف مانند آموزش و پرورش، بهداشت، نهادهای قضایی و سازمان‌های مردم‌نهاد همکاری صورت گیرد (Ibragimov & Mulyukov, 2022). این مطالعه درخصوص پیشگیری از این نوع رفتارها توصیه‌هایی را ارائه می‌کند.

در سطح جامعه باتوجه به اینکه از نظر رودگر^۴ (2008) تغییرات در ساختار صنعتی و اجتماعی، قطبی شدن و نابرابری اجتماعی و نقش تغییر یافته دولت به عنوان یکی از زمینه‌های بروز انحرافات در جامعه است (Rodger, 2008)، رفع نابرابری‌های اجتماعی، آموزش و درونی‌سازی قوانین و هنجارهای اجتماعی و جامعه‌پذیری نوجوانان توسط نهادهای دولتی و سیاست‌گذار از جمله راهکارهایی است که در زمینه اجتماعی و سیاسی ارائه می‌شود؛ بنابراین، تعیین هنجارهای اجتماعی یکی از این اقدامات مؤثر است. این امر می‌تواند از طریق رسانه‌های جمعی و همچنین از طریق سیستم آموزش اجتماعی انجام شود و آگاهی نوجوان و کمک به جذب هنجارهای اخلاقی رفتاری متناسب با رفتار جامعه را توسعه و آموزش خواهد داد (Hanimoglu, 2018). هاکی^۵ (2024) نیز معتقد است که دولت، جامعه و نظام آموزشی می‌توانند نقش اساسی در راستای توسعه اخلاقی نسل جوان ایفا کنند و

¹ Ayubi² Aborisade³ Birasnav et al.⁴ Rodger⁵ Hakki

دولت‌ها به‌عنوان نهاد سیاست‌گذار مقررات آموزشی ایجاد کنند که بتواند ارزش‌های اخلاقی را در محیط مدرسه در دانش‌آموزان درونی کند؛ علاوه‌براین، براساس یافته‌های این مطالعه، محیط و رسانه‌های جمعی نیز می‌توانند در شکل‌گیری هویت واقعی فرد تأثیرگذار باشند، در صورتی که استفاده درست و مناسب از آن می‌تواند به پیشگیری از انحرافات اخلاقی کمک کند. باراسا و همکاران^۱ (2023) نیز استفاده از رویکرد آموزش اجتماعی یا اصلاح ویژگی‌های اخلاقی و ارادی شخصیت را توصیه می‌کنند. درواقع از نظر آنان، رویکردهای اجتماعی و پیشگیرانه شناسایی، حذف و خنثی‌سازی علل و شرایطی است که باعث بروز انواع مختلف پدیده‌های منفی می‌شود. ماهیت این رویکردها، سیستم‌های فعالیت‌های اجتماعی-اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، سازمانی، قانونی و آموزشی است که توسط دولت، جامعه یا یک نهاد اجتماعی و آموزشی خاص، مربی اجتماعی و غیره برای حذف یا به حداقل رساندن علل انجام می‌شود؛ علاوه‌براین، بهبود شرایط اجتماعی، ایجاد برنامه‌های پیشگیرانه در مدارس، تقویت تعاملات مثبت بین نوجوانان و بزرگسالان، فراهم کردن فرصت‌های شغلی و آموزشی برای نوجوانان در مناطق محروم و افزایش مشارکت اجتماعی، ازجمله راهکارهایی هستند که می‌توانند به کاهش رفتارهای انحرافی در نوجوانان کمک کنند (Biriş & Feher, 2024). هزارا^۲ (2021) نیز سیاست‌هایی را برای تسهیل سرازیرشدن منابع رشد اقتصادی به‌منظور کاهش فقر و نابرابری توصیه می‌کنند و اعتقاد دارند این منابع باید به سمت آموزش هدایت شوند.

در سطح نظام آموزشی در صورت بروز شرایط بحرانی، مشاوران می‌توانند به‌عنوان میانجی‌کننده عمل کنند و آمادگی اصلاح و حذف رفتار نامطلوب را در داخل و خارج از مدرسه داشته باشند؛ بنابراین، مشاوران مدارس کارگاه‌های آموزشی را برای معلمان درباره راهبردهای اصلاح رفتار خارج از قاعده برای تغییر رفتار به جهت دلخواه ترتیب دهند

(Pickford, 2021). باید به معلمان آموزش داده شود که در هنگام بروز اختلالات رفتاری هوشیار باشند و بدانند چگونه با آنها برخورد کنند و در صورت لزوم دانش‌آموزان را به مشاوران حرفه‌ای ارجاع دهند. همچنین مهارت‌های معلمان دوره متوسطه در تکنیک‌های اصلاح رفتار (تقویت، حذف، الگوسازی و غیره) تقویت شود تا بتوانند رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان را اصلاح کنند (Ellington, 2024; Angel, 2016). یکی دیگر از راهکارها برای کاهش رفتارهای انحرافی نوجوانان، این است که علاوه‌بر برخورد با خود رفتار، باید به ریشه‌های این رفتارها ازجمله عوامل اجتماعی، روانی و عصبی نیز توجه شود؛ بنابراین، آموزش مهارت‌های زندگی و تقویت حس مسئولیت‌پذیری در نوجوانان در نظام آموزشی می‌تواند نقش مهمی در پیشگیری از این رفتارها ایفا کند (Barbera et al., 2024)؛ علاوه‌براین، معلمان و متخصصان آموزشی باید روش‌های نوینی برای آموزش اخلاق در مدارس طراحی کنند. این روش‌ها باید به دانش‌آموزان فرصت دهد تا در محیط‌های مختلفی مانند خانواده، مدرسه، جمع دوستان و جامعه رفتارهای اخلاقی را تمرین کنند. درواقع، دانش‌آموزان با مشاهده و تقلید از رفتارهای اخلاقی دیگران، خود نیز به افراد اخلاق‌مدار تبدیل می‌شوند (Handoko et al., 2024). مطالعه نوریمین و همکاران (2024) نیز این یافته‌ها را تأیید و اشاره می‌کند که تقویت ارزش‌های اخلاقی در نوجوانان می‌تواند به کاهش رفتارهای نابهنجار و ارتقای سلامت جامعه کمک کند. وقتی نوجوانان به اصول اخلاقی پایبند باشند، کمتر به سمت رفتارهایی مانند دروغ‌گویی، تقلب، خشونت و دیگر رفتارهای نادرست می‌روند.

از آنجایی که در مطالعات مختلف مانند بوچیو و همکاران (2024) و کیناوا و همکاران (2024) و همچنین نتایج این مطالعه نشان داده شد، سبک‌های دلبستگی و فرزندپروری والدین می‌تواند بر رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان در بزرگسالی تأثیرگذار باشد. کیناوا و همکاران (2024) و آگی^۳

^۱ Barasa et al.^۲ Hazra^۳ Agi

(2016) نیز تأیید می‌کند که لازم است مشاوران برای کاهش اثرات نامطلوب این رفتارها به مشاوره والدین بپردازند. درواقع بنا بر نظر درویانکو و همکاران^۱ (2020) مدیران مدارس می‌توانند از طریق برنامه‌های آموزش خانواده، کارگاه‌هایی را درباره سبک‌های فرزندپروری و تأثیرات آنها برنامه‌ریزی و والدین را به شرکت در آن تشویق کنند، تا آنان با سبک‌های فرزندپروری آشنا شوند که برای نقش‌های والدینی آنها مثبت است. همچنین آگی (2016) اظهار داشت که مدیران مدارس باید تلاش کنند تا محیطی را فراهم کنند تا مشاوران مدارس بتوانند وظایف مشاوره‌ای خود را انجام دهند و با چالش‌های رفتاری دانش‌آموزان به شیوه مؤثر مواجه شوند. مشاور می‌تواند با دادن موضوعاتی درباره تصمیم‌گیری، بیان نظرات مخالف، بحث منصفانه، کنترل احساسات، امتناع از درخواست غیرمنطقی و برخورد مناسب با خشم به ایجاد رفتار قاطعانه دانش‌آموزان کمک کند (Gao et al., 2022).

یافته‌های دیگر این مطالعه، اهمیت نقش فضای مجازی را به‌عنوان عامل ایجاد رفتارهای خارج از قاعده نشان داد که با یافته‌های این پژوهش‌ها هم راستا است؛ ازجمله یافته‌های هاکی (2024) که رسانه را عامل انحطاط اخلاقی در جامعه می‌داند؛ نوگراها و همکاران (2022) که بیان کردند رسانه‌ها نوع ادبیات گفتاری دانش‌آموزان در محیط آموزشی را تغییر داده است؛ اندونگه (2015) که اعتقاد داشت روند فعلی فناوری، دانش‌آموزان را با چالش‌های متعددی روبه‌رو کرده است و محمود و الفهداوی (2024) که نقش برخی رسانه‌ها در ترویج قلدری را مهم دانسته‌اند؛ بنابراین، دراین‌خصوص لازم است، مدیران و سیاست‌گذاران نظام آموزشی تدابیری را درخصوص نظارت و راهنمایی دانش‌آموزان در تعامل با شبکه‌های اجتماعی اتخاذ کنند که یکی از موضوعات اصلی مرتبط با رفتارهای خارج از قاعده تلقی می‌شود (2024 Dvoryanchikov et al., 2020; Abubakari).

می‌توانند برنامه‌های آموزشی درباره استفاده ایمن و مسئولانه

از اینترنت برای دانش‌آموزان برگزار کنند و خدمات مشاوره و پشتیبانی را برای دانش‌آموزانی ارائه دهند که در معرض رفتارهای انحرافی سایبری قرار گرفته‌اند (Aborisade, 2023).

اما نکته بسیار با اهمیت در این مطالعه نقش محیط آموزشی به‌عنوان بستر و زمینه ایجاد رفتارهای خارج از قاعده است. درواقع محیط مدرسه گاه خود عامل اصلی است. اوپیو و همکاران (2019) نیز بیان می‌کنند که آموزش و مدرسه یکی از بزرگ‌ترین عوامل رفتارهای انحرافی است و سیاست‌های مدرسه‌ای، سیاست‌های عمومی مرتبط با آموزش و همچنین جریان‌های خاص در برنامه درسی و شیوه‌های مدیریت می‌تواند مقدمه‌ای بر جرم‌خیزی و رفتارهای انحرافی نوجوانان باشد؛ ازاین‌رو، بنابر یافته‌های مطالعه سلیمان و همکاران^۲ (2018) و کالوما^۳ (2023) لازم است در محیط‌های آموزشی فرهنگ یادگیری برقرار و برنامه درسی در مدرسه غنی شود، تا تأثیر منفی مدرسه بر رفتار دانش‌آموزان برطرف شود. همچنین بر توجه به ایجاد مدارس امن، تغییر در انضباط دانش‌آموزان و شیوه‌های مدیریت برنامه درسی برای ایجاد محیط‌های آموزشی سالم تأکید می‌شود (Anggrayni, 2024).

ازآنجا که بیشتر علل رفتار انحرافی به مدرسه، خانه و تأثیر همسالان ختم می‌شود، نیاز است تا والدین و مدیران مدارس دست در دست هم کار کنند تا رفتار دانش‌آموزان را تحت کنترل مؤثر نگه دارند. همچنین همکاری نزدیک بین خانواده و مدرسه در ایجاد محیط حمایتی و امن برای نوجوانان بسیار مهم است. با همکاری مشترک، می‌توان به شناسایی عوامل خطر، ارائه آموزش‌های لازم به نوجوانان و خانواده‌های آنها و همچنین مداخله به‌موقع در موارد ضروری پرداخت (Galinari & Bazon, 2021). آموزش می‌تواند نقش مهمی در پیشگیری از رفتارهای انحرافی داشته باشد. نوجوانانی که در مدارس تحصیل می‌کنند و به فرصت‌های آموزشی مناسب دسترسی دارند، کمتر در معرض خطر انحراف قرار می‌گیرند. آموزش نه تنها به نوجوانان مهارت‌های لازم را برای ورود به

² Suleiman et al.³ Kaluma¹ Dvoryanchikov et al.

بازار کار می‌آموزد، بلکه به آنها کمک می‌کند تا ارزش‌های اجتماعی را درک کنند و به شهروندانی مسئول تبدیل شوند (Saladino et al., 2024). همچنین درخصوص سیستم‌های آموزشی نابرابر، وی و همکاران^۱ (2023) و مولینا^۲ (2021) تأکید می‌کنند که ایجاد محیط‌های آموزشی فراگیر و عادلانه‌ای که در آن همه دانش‌آموزان احساس تعلق و ارزش داشته باشند، می‌تواند به کاهش احساسات منفی و افزایش انگیزه تحصیلی در این دانش‌آموزان کمک کند. همچنین، آموزش معلمان در زمینه حساسیت فرهنگی و برابری می‌تواند به آنها کمک کند تا با دانش‌آموزان با پیشینه‌های مختلف به طور مؤثرتر ارتباط برقرار کنند و از بروز بی‌عدالتی معرفتی جلوگیری کنند (Trovato & Zimmerman, 2024). مقابله مؤثر با ترک تحصیل از مدرسه شامل بهبود کیفیت زندگی در مدارس، حذف خشونت و ارائه حمایت تخصصی از طریق روان‌شناسان و دستیاران مدرسه می‌شود؛ علاوه بر این، آموزش معلمان، حمایت عاطفی و ایجاد ارتباط با والدین از زمینه‌های چالش برانگیز اجزای ضروری این استراتژی جامع هستند. با رسیدگی به این مسائل، مدارس می‌توانند محیطی پرورش‌دهنده ایجاد کنند که هزینه خشونت متحمل‌شده در مدارس را کاهش دهد و دانش‌آموزان را حفظ کند و در نهایت به یک سیستم آموزشی موفق‌تر کمک کند (Hilal et al., 2024). یکی دیگر از عوامل ایجاد رفتارهای خارج از قاعده که در این مطالعه به آن پرداخته شد، نقش محیط خانواده و والدین بود. مطالعه بوجیو و همکاران (2024)، کیناوا و همکاران (2024)، باربرا و همکاران (2024) و نکوبا و همکاران (2019) نیز باتوجه به نظریه پیوند ساترلند (1974) و تئوری دلبستگی بالبی (1991) تأکید می‌کنند که دانش‌آموزان باتوجه به مشاهده رفتارهای ناسازگارانه والدین و همچنین الگوهای رابطه‌ای ناایمن در دوران کودکی تلاش می‌کنند تا گروه‌های همسالان منحرف را جایگزین کنند و فشار ناشی از آن را مهار نمایند یا نتیجه مطالعه مورالس و همکاران (2020)

¹ Wee et al.² Molina

که بیان می‌کند که والدین و تروماهای دوران کودکی در بروز رفتارهای اعتیادگونه همچون گرایش به مصرف مواد و الکل مؤثر است؛ بنابراین، لازم است والدین الگوهای رفتاری مناسبی را برای فرزندان خود ارائه دهند. باتوجه به اینکه فرزندان در بیشتر مواقع تمایل دارند مانند آنها رفتار کنند، برای حل تعارضات بین خود و فرزندان از تکنیک‌های علمی بهره ببرند و برای تأمین نیازهای عاطفی و تربیتی فرزندان خود تلاش کنند (Xu, 2024). این امر می‌تواند به حذف رفتارهای خارج از قاعده و ایجاد روابط نزدیک سالم بین دو طرف کمک کند. همچنین والدین ضمن تأکید بر رشد اخلاقی فرزندان، ارزش‌های اخلاقی را به آنان آموزش دهند، تا به آنها در ایجاد رفتارهای قابل قبول در جامعه کمک کنند (Martin et al., 2020). محمود و الفهداوی (2023) نیز بر اهمیت نقش خانواده، جامعه و نهادهای دولتی در پیشگیری و مقابله با پدیده قلدری تأکید کرده‌اند؛ از این رو، والدین می‌توانند با کمک به مدارس به مدیریت رفتار فرزندان خود در زمینه رشد استقلال، خلاقیت، مدارا و انعطاف‌پذیری و ارتقای معنادار بودن فعالیت‌های یادگیری آنان بپردازند. از سوی دیگر در نتایج مطالعه سلام (2021) و سالادینو (2024) ایجاد محیط خانوادگی گرم و صمیمی، ایجاد رابطه صمیمانه و مبتنی بر اعتماد و همچنین نظارت مناسب بر رفتار نوجوانان می‌تواند به عنوان عامل محافظتی قوی در برابر بروز مشکلات رفتاری عمل کند. اضافه بر این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که این نظارت به والدین اجازه می‌دهد تا زمینه‌هایی را شناسایی کنند که فرزندان‌شان ممکن است به حمایت یا مداخله بیشتری نیاز داشته باشند و والدین نقش فعالی در نظارت بر توسعه شخصیت فرزندان خود، از جمله نگرش‌ها، اخلاق و رفتار آنها بر عهده بگیرند (Rizquha Rofiki, 2023 ; Weijers, 2020). البته سویچیک (2024) و سلام (2021) نیز پیشنهاد می‌کنند در برخورد با نوجوانانی که رفتارهای انحرافی از خود نشان می‌دهند، باید باتوجه به شرایط فردی، خانوادگی، اجتماعی، نوع رفتاری انحرافی که از خود نشان می‌دهد و تفاوت‌های

جنسیتی و عوامل فرهنگی برخورد و برنامه اصلاحی متفاوتی در نظر گرفت.

در نهایت مرور سیستماتیک ادبیات موجود درخصوص رفتارهای خارج از قاعده دانش‌آموزان چشم‌انداز و درک علمی را درخصوص عوامل و پیامدها و انواع خصایص خارج از قاعده دانش‌آموزان ارائه کرد که بر لزوم پیشبرد تحقیقات آتی با تکیه بر یک چشم‌انداز چندرشته‌ای با الهام‌گرفتن از حوزه‌های علمی مختلف، مانند علوم فناوری اطلاعات و ارتباطات، روان‌شناسی سلامت و حقوق تأکید دارد.

منابع فارسی

اسماعیلی، ا.؛ لنجابی، و. و مالمیر، آ. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر جو مدرسه بر بزه‌کاری و رفتارهای انحرافی آنها. آموزش علوم انتظامی، ۹ (۳۴)، ۱۶۱-۱۸۲.

حاجلو، ن.؛ فلاحتی، و.؛ احمدی، ش. و باقرزاده، پ. (۱۳۹۹). نقش حس عاملیت و ویژگی‌های انحرافی شخصیت در پیش‌بینی گرایش به اعتیاد در دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم. روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه، ۹ (۲)، ۲۶-۴۲. https://jss.uma.ac.ir/article_939.html

حبیبی، م.؛ قنبری، ن.؛ سیوندیان، م. و مهدی‌زاده هنجنی، ه. (۱۳۹۷). پیش‌بینی رفتار انحرافی نوجوانان بر مبنای آسیب‌پذیری فردی و مجال خطر در خانواده، همسالان، مدرسه و همسایگی در دبیرستان‌های شهر تهران. دانشگاه علوم پزشکی اراک (ره‌آورد دانش)، ۲۱ (۵)، ۵۳-۶۱.

حسنی، م.؛ محمدزاده، ف.؛ حسین‌بر، م. و حسینی‌فر، ع. (۱۳۹۷). اجبار و رفتارهای انحرافی: آزمون تجربی نظریه حمایت اجتماعی و اجبار افتراقی. جامعه‌شناسی ایران، ۱۹ (۲)، ۹۹-۱۲۷.

رحمانی فیروزجاه، ع.؛ عباسی اسفجیر، ع. و موسوی‌زاده، ر. (۱۳۹۵). بررسی جامعه‌شناختی رفتارهای انحرافی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر بهشهر در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۱. جامعه‌شناسی مطالعات جوانان،

۶ (۲۱)، ۶۷-۹۸.

ضرب استجابی، م.؛ سپاه‌منصور، م.؛ قنبری‌پناه، ا. و تقوا، ا. (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش سواد رسانه‌ای بر استفاده مشکل‌زا از اینترنت، رفتارهای انحرافی و روابط با همسالان در دانش‌آموزان. پژوهش‌های نوین روان‌شناختی، ۱۷ (۶۸)، ۱۵۷-۱۶۷.

عابدی پریجا، ح. و صادقی، ا. (۱۴۰۱). واکاوی گرایش به رفتارهای پرخطر در دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم: سنجش تفاوت‌های جنسیتی براساس فاکتورهای فردی، خانوادگی و همسالان. پوشش در آموزش علوم تربیتی و مشاوره، ۱ (۱۷)، ۳۴-۵۷.

علی‌وردی‌نیا، ا. و شهریاری یانه سری، ن. (۱۳۹۶). بررسی رفتار انحرافی دانشجویان: ارزیابی توان تبیینی نظریه‌های کلاسیک فشار و کنترل. جامعه‌پژوهی فرهنگی، ۸ (۲)، ۹۱-۱۱۶.

علی‌وردی‌نیا، ا. و یونسی، ع. (۱۳۹۴). پیش‌درآمدی بر ساخت، اعتباریابی و رواسازی مقیاس سنجش رفتارهای انحرافی دانشجویان. پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۴ (۱)، ۴۵-۵۸.

علی‌وردی‌نیا، ا. و ریسمانچی، ن. (۱۳۹۸). تأثیر بزه‌دیدگی سایبری و سستی بر رفتارهای انحرافی دانشجویان. راهبرد فرهنگ، ۱۲ (۴۵)، ۹۷-۱۳۰.

فتحی‌آذر، ا.؛ گل‌پرور، ف.؛ میرنسب، م. و واحدی، ش. (۱۳۹۵). مطالعه پدیدارشناختی مشکلات رفتاری در دانش‌آموزان دبیرستانی: چالش‌های هیجانی - اجتماعی و تحصیلی. مشاوره کاربردی، ۶ (۲)، ۵۳-۷۲.

References

Abediparija, H., & Sadeghi, E. (2023). Analyzing the tendency towards high-risk behaviors in secondary school students: Measuring gender differences based on individual, family and peer factors. *Journal of Pouyesh in Education and Consultation (JPEC)*, 1(17), 34-57.

- Muscat Governorate, Sultanate of Oman. *The Arab Journal of Scientific Research*, 8(8), 83-144. [10.21608/ajsr.2024.352906](https://doi.org/10.21608/ajsr.2024.352906)
- Angel, C. (2016). *Introduction to psychology of special needs, children. understanding special needs children*. Caht Publishers Nig.
- Dullas, A. R., Yncierto, K. D., Labiano, M. A., & Marcelo, J. C. (2021). Determinants of a variety of deviant behaviors: An analysis of family satisfaction, personality traits, and their relationship to deviant behaviors among Filipino adolescents. *Frontiers in Psychology*, 12, 645126. [10.3389/fpsyg.2021.645126](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.645126)
- Anggrayni, Y. (2024). An in-depth inquiry into the impact of poor teacher-student relationships on chronic absenteeism in secondary schools of West Java Province, Indonesia. *International Journal of Educational and Pedagogical Sciences*, 18(5), 248-254. <https://publications.waset.org/10013621/apa>
- Archer, R. J. L., & Flexon, J. L. (2022). Unstructured socializing with peers and delinquency: The role of mediation through the lens of Akers' (1998) social structure social learning theory of crime and deviance. *American Journal of Criminal Justice*, 47(5), 980-1005. [10.1007/s12103-021-09633-w](https://doi.org/10.1007/s12103-021-09633-w)
- Arsyad, J. (2023). The professionalism competency of Islamic cultural history teachers in classroom management. *AL-ISHLAH: Jurnal Pendidikan*, 15(3), 2913-2921. DOI: <https://doi.org/10.35445/alishlah.v15i3.2935>
- Asiyai, R. I. (2019). Deviant behaviour in secondary school and its impact on students' learning. *Journal of Educational and Social Research*, 9(3), 170-177. DOI: [10.2478/jesr-2019-0034](https://doi.org/10.2478/jesr-2019-0034)
- Ayubi, S. A. (2020). The fenomenal of adolescent deviant behavior students in school at Genteng City Distric Banyuwangi East Java. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 485(1), 12-62. DOI: [10.1088/1755-1315/485/1/012062](https://doi.org/10.1088/1755-1315/485/1/012062)
- Bah, Y. M. (2021). Divorce and its negative impacts on children. *EPH-International Journal of Humanities and Social Science*, 6(1), 1-25. <https://doi.org/10.53555/eijhss.v6i1.97>
- Bai, J., Mo, K., Peng, Y., Hao, W., Qu, Y., Lei, X., & Yang, Y. (2021). The relationship between the use https://educationscience.cfu.ac.ir/article_2652.html?lang=en [In Persian]
- Aborisade, R. A. (2023). Yahoo boys, yahoo parents? An explorative and qualitative study of parents' disposition towards children's involvement in cybercrimes. *Deviant Behavior*, 44(7), 1102-1120. <https://doi.org/10.1080/01639625.2022.2144779>
- Abubakari, Y. (2024). The espouse of women in the online romance fraud world: Role of sociocultural experiences and digital technologies. *Deviant Behavior*, 45(5), 708-735. <https://doi.org/10.1080/01639625.2023.2263137>
- Agboola, A. A., & Salawa, R. O. (2011). Managing deviant behaviour and resistance to change. *International Journal of Business and Management*, 6(1), 235-242. [10.5539/ijbm.v6n1p235](https://doi.org/10.5539/ijbm.v6n1p235)
- Agi, W. C. (2016). *The roles of school board, school head and teachers' organization in the effective management of pupils*. Caht Publishers Nig.
- Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46(4), 333-341. [10.1037/0003-066X.46.4.333](https://doi.org/10.1037/0003-066X.46.4.333)
- Akbari, M., Jamshidi, S., Seydavi, M., & Hallford, D. J. (2024). Functions of episodic future thinking: A validation and comparative study across individuals with normal versus pathological worry. *Applied Cognitive Psychology*, 38(1), e4148. [10.1002/acp.4148](https://doi.org/10.1002/acp.4148)
- Aliverdinia, A., & Rismanchi, N. (2019). The impact of cyber and traditional victimization on students' deviant behaviors. *Strategy for Culture*, 12(45), 97-130. doi: [10.22034/jsfc.2019.95600](https://doi.org/10.22034/jsfc.2019.95600) [In Persian]
- Aliverdinia, A., & Shahryari, N. (2017). The study of students' deviant behavior: Evaluation of explanatory power of classic strain and control theories. *Sociological Cultural Studies*, 8(2), 89-114. [In Persian]
- Aliverdinia, A., & Younesi, E. (2015). A step toward construction, validity and reliability of measurement scale for students' deviant behaviors. *Strategic Research on Social Problems*, 4(1), 45-58. [In Persian]
- Al-Rajibi, M. O. A., Hussein, M. R., & Mai, M. Y. (2024). Social abuse and its relationship to aggressive behavior among ninth grade students in

- Work Review/Revista de Asistentă Socială, (1).
http://www.swreview.ro/index.pl/social_work_
- Boccio, C. M., Cardwell, S. M., & Jackson, D. B. (2024). Adverse childhood experiences and truancy in high school: An analysis of Florida adolescents. *Deviant Behavior*, 1-19.
<https://doi.org/10.1080/01639625.2024.2336194>
- Boman, J. H. (2019). *The crucial role of friendships and peer relationships in the etiology of crime, deviance, and substance Use*. In M. Krohn, N. Hendrix, G. Penly Hall, & A. Lizotte (Eds.), *Handbook on Crime and Deviance*. Handbooks of Sociology and Social Research (PP. 479-496). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-20779-3_24
- Bondas, T., & Hall, E. O. (2007). Challenges in approaching metasynthesis research. *Qualitative Health Research*, 17(1), 113-121.
<https://doi.org/10.1177/1049732306295879>
- Buriak, K., Prytula, A., Chorna, M., Pyshna, A., & Dolhov, A. (2023). Empirical analysis of legal regulations on family violence during wartime in Ukraine: A comprehensive examination. *Syariah: Jurnal Hukum dan Pemikiran*, 23(2), 267-280.
<https://doi.org/10.18592/sjhp.v23i2.12390>
- Charo, C. P., & Maroko, M. G. (2023). Influence of psychological factors on adolescent deviancy amongst pupils from single-mother families in public primary schools in nairobi county, kenya. *International Research Journal of Social Sciences, Education and Humanities*, 5(2), 1-9. ISSN 2710-2742 (online) www.irjp.org
- Chen, S. (2023). The effect of child psychological abuse on college students' attitudes toward cyberbullying: The mediating role of belief in a fair world and gratitude traits. *Transactions on Social Science, Education and Humanities Research*, 1, 384-389.
<https://wepub.org/index.php/TSSEHR/article/view/58/60>
- Cheung, C. K., & Guo, S. (2019). Teacher, police, and social worker helpfulness for preventing parental physical abuse in Shanghai. *Current Politics and Economics of Northern and Western Asia*, 28(1), 47-74.
<https://www.proquest.com/scholarly-journals/teacher-police-social-workerhelpfulness/docview/2306438483/se-2>
- of mobile social media and subjective well-being: the mediating effect of boredom proneness. *Frontiers in Psychology*, 11, 568492.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.568492>
- Bakken, N. W., & Malone, S. E. (2024). Depression, self-injury, and suicidal ideation: An examination of the risk factors and psychosocial correlates among female college students. *Deviant Behavior*, 45(1), 95-109.
<https://doi.org/10.1080/01639625.2023.2238238>
- Bal, B. S., & Brenner, L. H. (2015). Medicolegal sidebar: the law and social values: conformity to norms. *Clinical Orthopaedics and Related Research*, 473, 1555-1559. doi: 10.1007/s11999-015-4177-1
- Barasa, T. K., Nabiswa, F., & Pepela, M. (2023). Nature and extent of deviant behaviour among secondary students in public schools within Bungoma County, Kenya. *African Journal of Empirical Research*, 4(2), 861-877.
<https://doi.org/10.51867/ajernet.4.2.87>
- Barbera, M., Rosi, N., Grillo, C., Yıldırım, M., Öztekin, G. G., Scimone, S., & Rizzo, A. (2024). Delinquent behaviors in Southern Italy: A survey on adolescent's perceptions. *Advances in Medicine, Psychology, and Public Health*, 1(4), 243-254. DOI : 10.5281/zenodo.11079895
- Bender, K., Thompson, S., Ferguson, K., Yoder, J., & DePrince, A. (2015). Risk detection and self-protection among homeless youth. *Journal of Research on Adolescence*, 25(2), 352-365.
<https://doi.org/10.1111/jora.12123>
- Birnbaum, P. (2020). The dreyfus affair and durkheim's experience of anti-semitism. In H. Joas & A. Pettenkofer (Eds.), *The Oxford Handbook of Émile Durkheim* (PP. 116-128).
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190679354.013.8>
- Birasnav, M., Gantasala, P. V., & Gantasala, S. B. (2023). Improving school performance and student academic orientation: the role of safety-oriented knowledge management and diversity. *VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems*, 53(6), 1332-1355.
<https://doi.org/10.1108/VJIKMS-06-2021-0088>
- Biriş, D. L., & Feher, C. (2024). Social work professionals empowering resilience of delinquent youth within the criminal justice system. *Social*

- assessment model. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education: (IJCRSEE)*, 8(2), 105-119. [10.5937/IJCRSEE2002105D](https://doi.org/10.5937/IJCRSEE2002105D)
- Ellington, T. Y. (2024). *Perceptions on the effects of religious programs on criminal behavior among juveniles* [Doctoral dissertation, Walden University]. Scholarworks. <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/15577>
- Eutsler, J., Eutsler, L., & Williams, L. T. (2023). Stealing students' lunch money for a first-class lifestyle: A case study on Fraud in Education. *Issues in Accounting Education*, 38(2), 107-123. <https://doi.org/10.2308/ISSUES-2021-042>
- Finfeld-Connett, D. (2018). *A guide to qualitative meta-synthesis*. Routledge.
- Fox, V., Sheffield, J. M., & Woodward, N. D. (2021). Attention-deficit/hyperactivity disorder in youth with psychosis spectrum symptoms. *Schizophrenia Research*, 237, 141-147. <https://doi.org/10.1016/j.schres.2021.08.027>
- Furniss, C. (2000). Bullying in schools: It's not a crime-is it? *Education and the Law*, 12(1), 9-29. <https://doi.org/10.1080/713667559>
- Galinari, L. S., & Bazon, M. R. (2021). Criminal behavior and psychosocial risk factors in Brazilian adolescent offenders: An exploratory latent class analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19), 10509. <https://doi.org/10.3390/ijerph181910509>
- Gao, L., Liu, J., Hua, S., Yang, J., & Wang, X. (2022). Teacher-student relationship and adolescents' bullying perpetration: A moderated mediation model of deviant peer affiliation and peer pressure. *Journal of Social and Personal Relationships*, 39(7), 2003-2021. <https://doi.org/10.1177/02654075221074393>
- Gibbs, J. (2014). *Conceptions of deviant behaviour: The old and the new. deviance across cultures: Constructions of differences*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.2307/1388302>
- Göksu, M., Erdoğan Yıldıırım, A. B., & Tüğen, L. E. (2024). Predisposing variables in children with risk of disruptive mood: A clinical case-control study. *Deviant Behavior*, 45(3), 410-421. <https://doi.org/10.1080/01639625.2023.2248542>
- Chinawa, F. C., Omeje, O., Anike, R. U., Chukwudi, E. J., Douglas, J. U., & Onyinyechi, N. T. (2024). Parental monitoring and parenting styles as predictors of deviant behaviour among undergraduate students. *GPH-International Journal of Educational Research*, 7(01), 01-12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10539215>
- Christie, I., Gunton, R. M., & Hejnowicz, A. P. (2019). Sustainability and the common good: Catholic social teaching and 'integral ecology' as contributions to a framework of social values for sustainability transitions. *Sustainability Science*, 14, 1343-1354. <https://doi.org/10.1007/s11625-019-00691-y>
- Cohen, S. (2002). *Folk devils and moral panics*. New York: Routledge Publishers. <https://doi.org/10.4324/9780203828250>
- Diche, A. (2016). *Deviant Behaviour* (4th ed.). New York Macmillan Pushing Company inc.
- Dearden, T. E., & Scaptura, M. (2023). Can institutional anomie theory predict victimization? An experimental survey examining institutional anomie and affinity fraud. *Journal of Financial Crime*, 30(4), 1006-1020. <https://doi.org/10.1108/JFC-04-2022-0092>
- Derevyanko, J. P., Filatova, E. A., Grinyova, O. I., Pchelkina, E. P., Razuvaeva, T. N., Sharapov, A. O., & Shvezova, V. A. (2022). The course of life concept development in students inclined to deviant behavior. *Iranian Rehabilitation Journal*, 20(2), 271-278. <http://irj.uswr.ac.ir/article-1-1551-en.html>
- Dewey, J. (1986). Experience and education. *The Educational Forum*, 50(3), 241-252. <https://doi.org/10.1080/00131728609335764>
- Donat, M., Wolgast, A., & Dalbert, C. (2018). Belief in a just world as a resource of victimized students. *Social Justice Research*, 31, 133-151. <https://doi.org/10.1007/s11211-018-0307-8>
- Dong, Y., & Zeb, S. (2022). Role of higher education system in promoting law abiding behavior among students. *Frontiers in Psychology*, 13, 1036991. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1036991>
- Dvoryanchikov, N. V., Bovina, I. B., Delibalt, V. V., Dozortseva, E. G., Bogdanovich, N. V., & Rubtsova, O. V. (2020). Deviant online behavior in adolescent and youth circles: In search of a risk

- deviation. *International Journal of Teaching and Learning*, 2(3), 808-818. <https://injetel.org/index.php/12/article/view/113/142>
- Hanimoglu, E. (2018). Deviant behavior in school setting. *Journal of Education and Training Studies*, 6(10), 133-141. [10.11114/jets.v6i10.3418](https://doi.org/10.11114/jets.v6i10.3418)
- Hazra, D. (2021). Determinants of juvenile crime: evidence from India. *International Journal of Social Economics*, 48(12), 1740-1767. <https://doi.org/10.1108/IJSE-08-2020-0528>
- Hirschi, T., & Gottfredson, M. R. (2017). *Control theory and the life-course perspective*. In *The craft of criminology* (pp. 241-254). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315131511-17/control-theory-life-course-perspective-travis-hirschi-michael-gottfredson>
- Hilal, M., Khabbache, H., & Ali, D. A. (2024). Dropping out of school: A psychosocial approach. *Advances in Medicine, Psychology, and Public Health*, 1(1), 26-36. <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10598523>.
- Hussein, S. A. H. S. (2023). Social diseases of those in positions and their impact on the psychological burnout of workers field study on the university education sector in the Arab Republic of Egypt. *Migration Letters*, 20(10), 859-877.
- Ibragimov, A., & Mulyukov, F. B. (2022). Problems of preventing deviant behavior of students in the extreme conditions of the Coronavirus Pandemic. *ARPHA Proceedings*, 5, 1129-1140. <https://doi.org/10.3897/ap.5.e1129>
- Ibuchim, C. O. (2016). *Parents and maladjusted children*. Owerri, Kent Enterprise.
- Jensen, R. E. (1975). Cooperative relations between secondary teachers and students: Some behavioral strategies. *Adolescence*, 10(40), 469. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/cooperative-relations-between-secondary-teachers/docview/1295901583/se-2>
- Jieli, W. (2024). Community response to internet addiction among minors: An overview, findings, challenges. *Journal of Addiction & Addictive Disorders*, 11(153), 2-6. [10.24966/AAD-7276/100153](https://doi.org/10.24966/AAD-7276/100153)
- Kabiri, S., Choi, J., Shadmanfaat, S. M., & Lee, J. (2021). Using structural equations to test a multi-theoretical framework with data on cyberstalking
- Golkhandan, S. (2022). Criminological study of the role of family and its structure on juvenile delinquency of Isfahan Correctional Center. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 10(19), 207-235. [10.22034/jclc.2022.298835.1542](https://doi.org/10.22034/jclc.2022.298835.1542)
- Golparvar, F. (2017). Phenomenological study of behavioral problems in high school students: Social-emotional and academic challenges. *Biannual Journal of Applied Counseling*, 6(2), 53-72. [doi: 10.22055/jac.2017.19931.1355](https://doi.org/10.22055/jac.2017.19931.1355) [In Persian]
- Gomes, A. M. M., Piccirillo, D., Theodoro, R., & Komatsu, A. V. (2024). School violence and the exercise of teacher authority: A study with adolescents in São Paulo. *Pro-Posições*, 35, 1-25. <https://doi.org/10.1590/1980-6248-2022-0035EN>
- Grabowski, J., Goldin, A., Arthur, L. G., Beres, A. L., Guner, Y. S., Hu, Y. Y., ... & Dasgupta, R. (2021). The effects of early anesthesia on neurodevelopment: A systematic review. *Journal of Pediatric Surgery*, 56(5), 851-861. <https://doi.org/10.1016/j.jpedsurg.2021.01.002>
- Habibi, M., Ghanbari, N., Sivandian, M., & Mahdizadehhanjan, H. (2018). Prediction of juvenile delinquency based on individual vulnerability and the risk opportunity in the family, peers, school and neighborhood in high schools in Tehran. *Journal of Arak University of Medical Sciences*, 21(5), 53-61. <http://jams.arakmu.ac.ir/article-1-5587-fa.html> [In Persian].
- Hajloo, N., Fallahi, V., Ahmadi, S., & Bagherzadeh, P. (2020). The role of the sense of agency and deviant personality traits in predicting addiction tendency in secondary high school students. *Journal of School Psychology*, 9(2), 26-42. [doi: 10.22098/jsp.2020.939](https://doi.org/10.22098/jsp.2020.939) [In Persian].
- Hakki, S. (2024). Forms and factors causing moral decadence of the millennial generation in social community. *Al-Risalah: Jurnal Studi Agama dan Pemikiran Islam*, 15(1), 215-229. <https://doi.org/10.34005/alrisalah.v15i1.3155>
- Handoko, A. L., Wulandari, W., Suciati, I., Hajerina, H., & Rahma, A. A. (2024). Implementation of moral education against social

- and Delinquency*, 6(6), 28-43.
- Lu, Y. J., Tseng, B. L., & Huang, G. C. (2024). Development and validation of a school alienation scale for Junior high school students in Taiwan. *Sage Journals*, 56(6). <https://doi.org/10.1177/0044118X231225242>
- MacQuail, D. (2003). *Mass communication theory*. Sage Publications. <https://psycnet.apa.org/record/1987-98365-000>
- Madina, N. (2024). Marginal culture, its effects on youth behavior, levels and disposal factors. *Science and Innovation*, 3(B2), 409-412. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10719199>
- Mahmoud, S. A. A., & Al-Fahdawi, Z. A. D. (2023). The method of prophetic sunnah in dealing with bullying. *Res Militaris*, 13(3), 2279-2297. <https://resmilitaris.net/issue-content/the-method-of-prophetic-sunnah-in-dealing-with-bullying-2292>
- Mambo, A. W., & Nyamai, D. K. (2023). Influence of mass media on deviant behavior among bachelor-level students in Kenya. *Journal of Education*, 3(1), 1-13. <https://doi.org/10.70619/vol3iss1pp1-13>
- Maras, K., Sweiry, A., Villadsen, A., & Fitzsimons, E. (2024). Cyber offending predictors and pathways in middle adolescence: Evidence from the UK millennium cohort study. *Computers in Human Behavior*, 151, 108011. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.108011>
- Martin, O. I., Odey, E. O., Unanam, A. C., Etene, P. E., & Nseabasi, A. S. (2020). Philosophy, family variables and deviant behaviour tendency of students in public secondary school in Akwa Ibom State, Nigeria. *Journal of the Social Sciences*, 48(2), 1083-1095.
- Memon, K. R., Zada, M., Ghani, B., Ullah, R., Azim, M. T., Mubarik, M. S., ... & Castillo, D. (2021). Linking corporate social responsibility to workplace deviant behaviors: Mediating role of job satisfaction. *Frontiers in Psychology*, 12, 803481. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.803481>
- Mensah, R. O., & Korankye, V. (2024). The role of fashion in crime symbolism in Ghana, West Africa. *Deviant Behavior*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/01639625.2024.2346330>
- Molina, A. (2021). *Social segregation and student skills and dispositions towards social victimization in Iran: Self-control, control deficit, peers' online deviant behaviors, and online deviant lifestyles. Crime & Delinquency*, 67(11), 1706-1727. <https://doi.org/10.1177/0011128720968501>
- Kaluma, D. C. (2023). *Deviant behaviour among teachers and students and its effects on learning: Managers' perspectives in four selected secondary schools in Malawi* [Doctoral dissertation, Mzuzu University]. Repository. <http://repository.mzuni.ac.mw/handle/123456789/490>
- Khattak, M. N., & Abukhait, R. (2024). Impact of perceived organizational injustice on deviant behaviors: Moderating impact of self-control. *Current Psychology*, 43(12), 10862-10870. [10.1007/s12144-023-05160-5](https://doi.org/10.1007/s12144-023-05160-5)
- Klein, J. L., & Cooper, D. T. (2019). Deviant cybersexual activities in young adults: Exploring prevalence and predictions using in-person sexual activities and social learning theory. *Archives of Sexual Behavior*, 48, 619-630. [10.1007/s10508-018-1251-2](https://doi.org/10.1007/s10508-018-1251-2)
- Kratcoski, P. C., Dunn Kratcoski, L., & Kratcoski, P. C. (2020). Perspectives on delinquency and violence in the schools. *Juvenile Delinquency: Theory, Research, and the Juvenile Justice Process* (PP. 153-182). Springer, Cham. [10.1007/978-3-030-31452-1_7](https://doi.org/10.1007/978-3-030-31452-1_7)
- Kress, G. (2018). *The social values of speech and writing*. In Language and Control. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780429436215-3/social-values-speech-writing-gunther-kress>
- Lassche, M. M., Lasogga, L., de Roos, M. S., Leeflang, A., Ajazi, V., Axioti, M., ... & van Dongen, J. D. (2024). Dark Tetrad personality traits, paraphilic interests, and the role of impulsivity: An EEG-study using a Go/No-Go paradigm. *Scientific Reports*, 14(1), 10884. [10.1038/s41598-024-61214-z](https://doi.org/10.1038/s41598-024-61214-z)
- Li, J. B., & Vazsonyi, A. T. (2021). The utility of joint use of the Low Self-Control Scale and the Brief Self-Control Scale in explaining adolescent deviance. *European Journal of Criminology*, 18(2), 254-273. <https://doi.org/10.1177/1477370819845745>
- Li, Z. (2022). The effects of family environment on juvenile delinquency-A quantitative analysis based on CEPS 2014-2015. *Issues on Juvenile Crimes*

- Informatika*, 6(2), 399-404. [10.33395/sinkron.v7i2.11317](https://doi.org/10.33395/sinkron.v7i2.11317)
- Nuriman, N., Mahmoud, E., Hamzah, A. B., & Yusnaini, Y. (2024). A study of embracing adolescent islamic moral values at two schools in rural area. *Jurnal Ilmiah Peuradeun*, 12(1), 117-136. <https://doi.org/10.26811/peuradeun.v12i1.1045>
- Obokata, A., & Pauen, S. (2023). Associations between online communication with strangers and mild delinquency in junior high school students. *Current Psychology*, 42(19), 16533-16547. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03317-2>
- Obot, I. M. (2016). Philosophy, culture and Nigerian education for creative thinking: Challenges associated with multiculturalism. *Nigerian Journal of Educational Philosophy (njep). Philosophy of Education (PEAN)*, 27(1), 126-134.
- Okorodudu, G. N. (2010). Influence of parenting styles on adolescent delinquency in delta central senatorial district. *Edo Journal of Counselling*, 3(1), 58-86. [10.4314/ejc.v3i1.52682](https://doi.org/10.4314/ejc.v3i1.52682)
- Onyejiaku, D. O. (2010). *Secret cults in Nigerian tertiary institutions: Their origin nature and activities*. Calabar, Unical Press.
- Opiyo, A. R., Bill, O. J., & Mudanya, J. (2019). Etiology of crime: An analysis of how schooling in Kenya breeds offending and criminal behavior. *International Journal of Research and Scientific Innovation*, 3(11), 203-211. <https://rsisinternational.org/virtual-library/papers/etiology-of-crime-an-analysis-of-how-schooling-in-kenya-breeds-offending-and-criminal-behavior/>
- Paterson, B. L., Throne, S. E., Canam, C., & Jillings, C. (2001). *Meta-Study of Qualitative Health Research: A Practical Guide to Meta-Analysis and Meta-Synthesis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Păunescu, C., Acatrinei, C., Argatu, R., McGUIRE, S. J., & Zhang, Y. (2024). Employability, proactiveness and workplace behaviors: Is socioeconomic status a mediator? *Journal of Business Economics and Management*, 25(1), 47-65. doi:[10.3846/jbem.2024.20745](https://doi.org/10.3846/jbem.2024.20745)
- Pauwels, L., & Schils, N. (2016). Differential online exposure to extremist content and political violence: Testing the relative strength of social cohesion. *School Segregation and Social Cohesion in Santiago: Perspectives from the Chilean Experience* (pp. 131-167). Springer Cham. [10.1007/978-3-030-70534-3](https://doi.org/10.1007/978-3-030-70534-3)
- Morales, A. M., Jones, S. A., Kliamovich, D., Harman, G., & Nagel, B. J. (2020). Identifying early risk factors for addiction later in life: a review of prospective longitudinal studies. *Current Addiction Reports*, 7, 89-98. <https://doi.org/10.1007/s40429-019-00282-y>
- Muhammed, K. V., & Mohamedunni Alias Musthafa, M. N. (2015). Media influence on deviant behaviour of adolescents: Teacher's Perception. *International Journal of Current Research*, 7(07), 18038-18041. <https://www.journalcra.com/sites/default/files/issue-pdf/9640.pdf>
- Nabiswa, J., Misigo, B. L., & Makhanu, F. N. (2016). Analysis of student deviant behaviour most prevalent in schools of Bungoma county. *Journal of Research in Humanities and Social Science*, 4(11), 19-23. <https://library.kibu.ac.ke/wp-content/uploads/2017/04/Analysis-of-Student-Deviant-Behaviour-Most-Prevalent-in-Schools-of-Bungoma-County.pdf>
- Ndyana, K. S. (2022). *Determinants for girls drop out among secondary school students in Tanzania: A case study of Kasulu Town Council in Kigoma region* [Doctoral dissertation, The Open University of Tanzania]. Repository. <https://repository.out.ac.tz/3802/>
- Njoroge, E. W., Onduso, T. M., & Thinguri, R. (2014). School leadership role in predicting deviant behaviour among secondary school students in Gatanga district, Muranga county. *Research Journal of Education*, 9, 1-15. <https://researchjournali.com/view.php?id=1039>
- Nkuba, M., Hermenau, K., & Hecker, T. (2019). The association of maltreatment and socially deviant behavior—Findings from a national study with adolescent students and their parents. *Mental Health & Prevention*, 13, 159-168. <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2019.01.003>
- Nugraha, A. M., Ichsan, I., Ningtyas, M. W. A., Arief, A. S., & Adi Cakranegara, P. (2022). Behavior analysis of social media use among adolescents. *Sinkron: Jurnal and Penelitian Teknik*

- <https://www.davidpublisher.com/Public/uploads/Contribute/65af65c274366.pdf>
- Regan, J. (2024). Pathways of radicalization: Contrasting the boston marathon bombers and mohamad merah. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 16(1), 125-145. <https://doi.org/10.1080/19434472.2022.2039750>
- Revelli, C. (2016). Re-embedding financial stakes within ethical and social values in socially responsible investing (SRI). *Research in International Business and Finance*, 38, 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2016.03.003>
- Rilinger, G. (2024). Algorithmic management and the social order of digital markets. *Theory and Society*, 53, 1-30. <https://doi.org/10.1007/s1186-024-09555-6>
- Rivers, I., Daly, J., & Stevenson, L. (2023). Homophobic and transphobic online harassment: Young people in Scotland during the COVID-19 pandemic. In *Cyberbullying and Online Harms* (pp. 57-66). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003258605-8/homophobic-transphobic-online-harassment-ian-rivers-jordan-daly-liam-stevenson>
- Rizquha, A., & Rofiki, M. (2023). Behavior management of students based on parental involvement. *Journal of Research in Educational Management*, 2(2), 85-97. <https://journal.literasantri.com/index.php/jrem/article/view/68>
- Rodger, J. (2012). *Criminalising social policy: Anti-social behaviour and welfare in a de-civilised society*. Willan. <https://doi.org/10.4324/9781843925408>
- Rosa, M., & Orey, D. C. (2022). *Conceptualizing positive deviance in ethnomodelling research: Creatively insubordinating and responsibly subverting mathematics education*. In M. Rosa, F. Cordero, D. C. Orey, & P. Carranza (Eds.). *Mathematical Modelling Programs in Latin America: A Collaborative Context for Social Construction of Knowledge for Educational Change* (PP. 31-51). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-04271-3_2
- Rowlands, M., & D'Mello, C. J. (2021). Investigating the association between family dysfunction and peer antisociality on antisocial aggression in young learning and competing perspectives. *Terrorism and Political Violence*, 28(1), 1-29. <https://doi.org/10.1080/09546553.2013.876414>
- Permatasari, C., Lbs, L. B., & Amelia, Z. (2024). The impact of bullying on self-confidence primary school students. *Ijeduca: International Journal of Education, Social Studies and Counseling*, 2(1), 64-72. <https://journal.berpusi.co.id/index.php/Ajomra/article/view/527>
- Perrotta, G., Fabiano, G., & Posta, F. (2023). The psychopathological evolution of "Behavior and Conduct Disorder in Childhood": Deviant and criminal traits in preadolescence and adolescence. A review. *Open Journal of Pediatrics and Child Health*, 8(1), 045-059. [10.17352/ojpc.000051](https://doi.org/10.17352/ojpc.000051)
- Phuong, J., & Cioè-Peña, M. (2022). Perfect or Mocha: Language policing and pathologization. In S. A. Annamma, B. A. Ferri, & D. J. Connor (Eds.). *DisCrit Expanded: Reverberations, Ruptures, and Inquiries* (PP. 129-146). Teachers College Press. <https://search.library.wisc.edu/catalog/9913506603902121>
- Pickford, D. Y., Hill, T. L., Arora, P. G., & Baker, C. N. (2021). Prevention of conduct problems in integrated pediatric primary care. In W. O'Donohue, & M. Zimmermann (Eds.). *Handbook of Evidence-Based Prevention of Behavioral Disorders in Integrated Care* (PP. 193-220). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-83469-2_9
- Pozharskaya, E., Golosnov, O., Popova, S., & Mezinova, G. (2022). Study of the value orientations and soft skills in modern senior high school students (in the context of the doctrine of sustainable development). In *E3S Web of Conferences*, 363, 1-9. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202236304061>
- Rahmanifiroozjah, A., Abbasi, R., & Mosavizade, A. (2016). Sociological analysis of deviant behaviors of female students in high school of Behshahr in 2012-2013. *Sociological of Studies of Youth*, 21(7), 67-98. <https://srb.sanad.iau.ir/fa/Article/976455> [In Persian]
- Rakaj, B. (2023). Factors which are connected with deviated behaviors of high school students. *Management*, 11(6), 350-359.

- Snapp, S. D., Day, J. K., & Russell, S. T. (2022). School pushout: The role of supportive strategies versus punitive practices for lgbt youth of color. *Journal of Research on Adolescence*, 32(4), 1470-1483. <https://doi.org/10.1111/jora.12720>
- Sobchik, L. N. (2024). Psychodiagnostics and differentiated approach criteria in penitentiary psychology. *Пенитенциарная наука*, 18(1), 83-93. <https://cyberleninka.ru/article/n/psychodiagnostics-and-differentiated-approach-criteria-in-penitentiary-psychology>
- Stanek, C., & Mattson, G. (2024). At least you're not neurotypical': Stigma, mental illness disclosure, and social capital among privileged college students. *Deviant Behavior*, 45(2), 247-266. <https://doi.org/10.1080/01639625.2023.2244118>
- Suleiman, Y., Suleiman, J. M., Musa, M. A., & Abubakar, Y. A. (2018). Teachers' perceived factors of deviant behavior among secondary school students in Kwara state: Implication for educational managers. *International Journal of Synergy and Research*, 7, 59-79. doi: 10.17951/ijsr.2018.7.59-79
- Susanto, S. (2021). The impact of virtual learning amidst the Covid-19 pandemic on students' susceptibility to deviant behaviour. In *International Conference on Islam and Education (ICONIE)*, 1(1). <https://repository.ptiq.ac.id/id/eprint/719/1/23%20Naskah%20Jurnal.pdf>
- Sutherland, E. H., Cressey, D. R., & Luckenbill, D. F. (1992). *Principles of criminology*. NY: Altamira Press.
- Syahrul, S., Salahuddin, S., & Rapi, M. (2021). The role of islamic theology teachers in building class climate in students sikka flores regency, east nusa tenggara. *JICSA (Journal of Islamic Civilization in Southeast Asia)*, 10(2), 360-389. <https://doi.org/10.24252/jicsa.v10i2.24486>
- Tabernero, C., Castillo-Mayén, R., Luque, B., & Cuadrado, E. (2020). Social values, self-and collective efficacy explaining behaviours in coping with Covid-19: Self-interested consumption and physical distancing in the first 10 days of confinement in Spain. *PloS One*, 15(9), 1-19. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0238682>
- adults. *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, 18(2), 108-120. <https://doi.org/10.1080/26904586.2021.1928582>
- Safaev, N., Kamalova, Z., & Ziyavitdinova, G. (2024). The present condition of preparedness for the development of family life. *SPAST Reports*, 1(1). <https://doi.org/10.69848/sreports.v1i1.4605>
- Salaam, B. (2021). *Cumulative risk, parenting, and adolescents' problem behaviors in ghana* [Doctoral dissertation, Northern Illinois University]. Huskiecommons. <https://huskiecommons.lib.niu.edu/allgraduate-thesesdissertations/7622>
- Saladino, V., Fusco, A., Castellani, L., Calaresi, D., & Verrastro, V. (2024). Aggressive behavior among Italian justice-involved juveniles: The impact of attachment, discipline, and moral disengagement. *Psychology, Crime & Law*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2024.2303496>
- Samosir, H. A., & Akbar, M. C. (2023). Internalizing pancasila values on generation z cadets of medan aviation polytechnic in social media. *Jurnal Moral Kemasyarakatan*, 8(1), 9-15. <https://doi.org/10.21067/jmk.v8i1.8370>
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2003). Toward a metanalysis of qualitative findings on motherhood in HIV-positive women. *Research in Nursing & Health*, 26(2), 153-170. <https://doi.org/10.1002/nur.10072>
- Sarbini, S. (2023). Challenging ethics and moral education in the age of technology among student in bandung. *Edukasi Islami: Jurnal Pendidikan Islam*, 12(03), 1-9. <https://doi.org/10.30868/ei.v12i03.4215>
- Sayu, C. A., Aprilianto, S., & Romadhona, M. K. (2023). A criminological review of dextromethorphan abuse by adolescents. *Malaysian Journal of Medicine & Health Sciences*, 19(2), 51-57. https://medic.upm.edu.my/upload/dokumen/202302281636167_1382.pdf
- Shong, T. S., & Bakar, S. H. A. (2017). The lived educational experiences of juvenile offenders: a case study in malaysia. *Sarjana*, 32(1), 21-36. <https://borneojournal.um.edu.my/index.php/SARJANA/article/view/10526>

- <https://ijhed.journallit.com/index.php/ijhed/article/view/37>
- Wee, H. L., Karkkulainen, E. A., & Tateo, L. (2023). Experiences of epistemic injustice among minority language students aged 6–16 in the Nordics: A literature review. *Education Sciences*, 13(4), 1-22. <https://doi.org/10.3390/educsci13040367>
- Weijers, I. (2020). The role of partners and parents in young persistent offenders' struggles to desist from crime. *European Journal of Probation*, 12(2), 112-128. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=897452>
- Wojciechowski, T. (2023). Understanding the impact of deviant peer association on risk for stimulant/amphetamine Use: The moderating role of exposure to violence. *Journal of Drug Issues*, 53(2), 247-261. <https://doi.org/10.1177/00220426221111728>
- Wolfe, S. E., Marcum, C. D., Higgins, G. E., & Ricketts, M. L. (2016). Routine cell phone activity and exposure to sext messages: Extending the generality of routine activity theory and exploring the etiology of a risky teenage behavior. *Crime & Delinquency*, 62(5), 614-644. <https://doi.org/10.1177/0011128714541192>
- Wu, Y. Q., Chen, P., Li, S. N., Huang, X. Y., & Nie, Y. G. (2024). Parental autonomy granting, peer attachment and problematic internet use among Chinese adolescents: The moderating effect of school climate. *Child Psychiatry & Human Development*, 1-10. <https://doi.org/10.1007/s10578-024-01687-1>
- Xin, X. (2021). Social work intervention in adolescent deviant behavior: A case study of primary school B in A city. *Guangxi Quality Supervision Herald*, 06, 64-66.
- Xu, H. (2024). The influence and mechanism of witness of parental violence on individual violent behavior. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 26, 311-316. <https://doi.org/10.54097/bqyfmq55>
- Yang, J., Wang, N., Gao, L., & Wang, X. (2021). Deviant peer affiliation and adolescents' cyberbullying perpetration: Online disinhibition and perceived social support as moderators. *Children and Youth Services Review*, 127(4), 106066.
- Tracy, O., & Omorogiuwa, O. K. (2017). Socio-economic influences as correlates of adolescent attitude towards deviant behavior. *Journal of Nursing, Social Studies, Public Health and Rehabilitation*, 3(4), 91-98.
- Trinidad, J. E. (2021). Childhood adversity and deviant peers: Considering behavioral selection and cultural socialization pathways. *Children and Youth Services Review*, 121, 105844. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105844>
- Trovato, D., & Zimmerman, G. M. (2024). Contextualizing school discipline: Examining the role of general peer and teacher discrimination at the individual-and school-level on individual suspension. *Journal of Research on Adolescence*, 34 (3), 897-911. <https://doi.org/10.1111/jora.12968>
- Usman, G. I., & Imam, A. N. A. (2023). Social networking sites and deviant behaviors among youth in damaturu. *Social Science Journal for Advanced Research*, 3(4), 38-48. <https://doi.org/10.54741/ssjar.3.4.7>
- Vahdani, A., Kordi, E., & Kavooosi, E. (2022). The effect of despotic leadership on teachers' deviant behaviors with the mediating role of organizational anomie. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*, 3(4), 134-139. https://www.allmultidisciplinaryjournal.com/uploads/archives/20220711144239_C-22-163.1.pdf
- Van Baak, C., Maher, C. A., Protas, M. E., & Hayes, B. E. (2023). Victims and perpetrators of cyber harassment: The role of power and control and the use of techniques of neutralization. *Deviant Behavior*, 44(5), 690-707. <https://doi.org/10.1080/01639625.2022.2088317>
- Vogiatzaki, M., Zerefos, S., & Hoque Tania, M. (2020). Enhancing city sustainability through smart technologies: A framework for automatic pre-emptive action to promote safety and security using lighting and ICT-based surveillance. *Sustainability*, 12(15), 6142. <https://doi.org/10.3390/su12156142>
- Wakhley, G. D. (2024). Interventions for behavioral problem of students belonging to the broken family in middle secondary school. *International Journal of Humanities and Education Development (IJHED)*, 6(2), 71-78.

- <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2021.106066>
 Yang, Y., & Jiang, J. (2023). Influence of family structure on adolescent deviant behavior and depression: The mediation roles of parental monitoring and school connectedness. *Public Health*, 217, 1-6.
<https://doi.org/10.1016/j.puhe.2023.01.013>
 Yufei, X., & Fan, X. (2022). Effect of post-traumatic stress disorder on deviant behaviors in adolescents. *Chinese Journal of School Health*, 43(7), 1108–1111. <http://dx.doi.org/10.16835/j.cnki.1000-9817.2022.07.035>
 Zarbestejabi, M., Sepahmansour, M., GhanbariPanah, A., & Taghva, A. (2023). The effectiveness of media literacy education on problematic use of the Internet, deviant behaviors and relationships with peers in students. *Journal of Modern Psychological Researches*, 17(68), 157-167. doi: [10.22034/jmpr.2023.15339](https://doi.org/10.22034/jmpr.2023.15339) [In Persian]
 Zh, S. N., Ken, I., Moldagaliyev, T. M., Zh, S. Z., Altybayeva, G. K., Almagambetova, A. A., ... & Ospanova, N. N. (2021). Features of risk behavior and suicidal ideation in medical students. *Science and Healthcare*, 23(4), 138-146. doi [10.34689/SH.2021.23.4.015](https://doi.org/10.34689/SH.2021.23.4.015)
 Zhang, B. G., & Qian, X. F. (2024). Path of physical exercise's impact on deviant behavior among Chinese adolescents. *Psychology Research and Behavior Management*, 17, 1561–1571. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S452606>
 Zhao, J., Chen, S., Xie, X., Wang, J., & Wang, X. (2022). Boredom proneness and online deviant behaviors: The mediating role of rumination and the moderating role of gender. *Behavioral Sciences*, 12(11), 1-10. <https://doi.org/10.3390/bs12110455>
 Zhen. W. X. (2022). TPSR physical education model intervention in adolescents' deviant behavior. *Contemporary Sports Technol*, 12(30), 87–90. doi: [10.16655/j.cnki.2095-2813.2203-1579-9396](https://doi.org/10.16655/j.cnki.2095-2813.2203-1579-9396)
 Zheng, H., Luo, L., Tan, X., Cen, Y., Xing, N., Huang, H., & Cai, Y. (2024). Moral courage and its influencing factor among oncology specialist nurses: A multi-centre cross-sectional study. *Nursing Open*, 11(1), 1-10. <https://doi.org/10.1002/nop2.2096>